

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

Πτυχιακή Εργασία

“Διερευνώντας τις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις των προστατευόμενων περιοχών από τη οπτική των τοπικών κοινοτήτων: η περίπτωση της προστατευόμενης περιοχής ‘Εθνικό Πάρκο Πρεσπών’

Ευδοξία Ιωαννίδου

Επιβλέπων Καθηγητής: Παναγιώτης Δημητρακόπουλος

**Μυτιλήνη,
Σεπτέμβριος 2022**

Περίληψη

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία, παρουσιάζεται μια μελέτη με την οποία διερευνώνται οι κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις των προστατευόμενων περιοχών μέσα από την οπτική των τοπικών κοινοτήτων. Η μελέτη αυτή είναι μία από τις πρώτες καταγραφές τέτοιου τύπου στη προστατευόμενη περιοχή 'Εθνικού Πάρκου Πρεσπών'. Για το σκοπό της έρευνας πραγματοποιήθηκε διανομή ερωτηματολογίων σε δείγμα 254 ατόμων στις δημοτικές ενότητες των Πρεσπών και της τοπικής κοινότητας Κρυσταλλοπηγής που ανήκει στο δήμο Πρεσπών. Ένα από τα σημαντικότερα συμπεράσματα της εμπειρικής έρευνας είναι ότι οι κάτοικοι των τοπικών κοινοτήτων στα ευρύτερα όρια της περιοχής, ήταν αρκετά επιφυλακτικοί απέναντι στην προστατευόμενη περιοχή. Ειδικότερα οι οικονομικοί παράγοντες φάνηκε να επηρεάζουν αρκετά τη γνώμη των πολιτών. Παρατηρήθηκε όμως ότι οι ντόπιοι κάτοικοι είναι ιδιαίτερα δεμένοι με τον τόπο τους. Συνεπώς με σωστή ενημέρωση, εφόσον οι κάτοικοι συνειδητοποιήσουν τα θετικά που προσφέρει η ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής στον τόπο τους, οι αρνητικές αντιλήψεις θα μειωθούν.

ΠΕΡΙΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή.....	7-8
2. Το φάσμα των προστατευόμενων περιοχών.....	9-18
2.1. Εννοιολογική προσέγγιση της προστατευόμενης περιοχής.....	9-11
2.2. Κατηγοριοποίηση προστατευόμενων περιοχών.....	11-12
2.3. Οι υγροβιότοποι.....	12-14
2.4. Το Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο.....	14-16
2.5. Διακυβέρνηση προστατευόμενων περιοχών.....	16-18
3. Το σύνολο των κοινωνικών διαστάσεων και επιπτώσεων.....	18-26
3.1. Τι Ορισμός κοινωνικών επιπτώσεων.....	18-19
3.2. Πεδία εμφάνισης κοινωνικών επιπτώσεων.....	19-21
3.3. Η διάδραση των τοπικών κοινωνιών με τις προστατευόμενες περιοχές..	21-24
3.4. Οι πολίτες και οι τοπικές κοινότητες ως συμμετέχοντες.....	24-26
4. Η οικονομική διάσταση των προστατευόμενων περιοχών.....	26-35
4.1. Η επιχειρηματική διάσταση των προστατευόμενων περιοχών.....	26-28
4.2. Πώς επωφελούνται αλλά και βλάπτονται οι τοπικές κοινωνίες;.....	28-31
4.3. Η χρηματοδότηση των προστατευόμενων περιοχών.....	31-33
4.4. Ο Πώς συμβάλλουν οι προστατευόμενες περιοχές στην μείωση της φτώχειας	33-35
5. Περιοχή Μελέτης.....	35-43
5.1. Πρέσπες.....	35-38
5.2. Εθνικό Πάρκο Πρεσπών.....	38-43
5.2.1. Περιοχή.....	39-40
5.2.1 Πρόγραμμα.....	40-43
6. Μεθοδολογία.....	44-50
6.1. Περιοχή μελέτης και μέθοδος συλλογής δεδομένων.....	44-45
6.2. Χαρακτηριστικά του δείγματος.....	45-49

6.3. Περιγραφή της έρευνας.....	49-50
7. Αποτελέσματα Έρευνας.....	50-69
7.1. Μέρος Α: Δημογραφικά δεδομένα.....	50-55
7.2. Μέρος Β: Ερωτήσεις γνώσης και συμπεριφοράς.....	55-59
7.3. Μέρος Γ: Κοινωνικές επιπτώσεις από την ύπαρξη της Προστατευόμενης Περιοχής	59-61
7.4. Μέρος Δ: Γενικές ερωτήσεις για την τοπική κοινωνία στην οποία ζείτε	62-69
8. Συμπεράσματα (περαιτέρω συζήτηση).....	69-72
8.1. Ζητήματα γνώσης και συμπεριφοράς.....	70
8.2. Οι κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις από την πλευρά των κατοίκων	70-71
8.3. Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα-εργασία.....	71-72
9. Βιβλιογραφία.....	73-74

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1α: Κατανομή ανδρών ανά ηλικιακή κλάση και τοπική κοινότητα	47
Πίνακας 1β: Κατανομή γυναικών ανά ηλικιακή κλάση και τοπική κοινότητα	48
Πίνακας 2: Η αναλογία των φύλων.....	50
Πίνακας 3: Εκπαιδευτικό επίπεδο.....	51
Πίνακας 4: Εισοδηματικό επίπεδο.....	52
Πίνακας 5: Περιοχή διαμονής.....	54
Πίνακας 6: Γνώση για την ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής.....	56
Πίνακας 7: Πηγή γνώσης για την προστατευόμενη περιοχή.....	56
Πίνακας 8: Συχνότητα επίσκεψης στην προστατευόμενη περιοχή.....	57
Πίνακας 9: Λόγος επίσκεψης της προστατευόμενης περιοχής.....	58
Πίνακας 10: Κοινωνικές επιπτώσεις.....	60
Πίνακας 11: Γνώμη των κατοίκων για την τοπική κοινωνία στην οποία ζουν.....	63
Πίνακας 12: Συχνότητα συνάντησης με φίλους και συγγενείς.....	64
Πίνακας 13: Είστε μέλος κάποιας Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης;.....	65
Πίνακας 14: Είστε εθελοντής/τρια σε κάποια Μη Κυβερνητική Οργάνωση;.....	66
Πίνακας 15: Ενημερώνεστε για τις αποφάσεις του τοπικού δημοτικού σας συμβουλίου;.....	67
Πίνακας 16: Συμμετέχετε σε αποφάσεις που αφορούν την προστατευόμενη περιοχή;.....	68
Πίνακας 17: Πιστεύετε ότι αν χρειαζόσασταν οικονομική βοήθεια θα σας στήριζαν οι φίλοι σας ή/και η οικογένειά σας;.....	68

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Η αναλογία των φύλων.....	51
Γράφημα 2: Εκπαιδευτικό επίπεδο.....	52
Γράφημα 3: Εισοδηματικό επίπεδο.....	53
Γράφημα 4: Περιοχή διαμονής.....	55
Γράφημα 5: Γνώση για την ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής.....	56
Γράφημα 6: Πηγή γνώσης για την προστατευόμενη περιοχή.....	57
Γράφημα 7: Συχνότητα επίσκεψης	58
Γράφημα 8: Λόγος επίσκεψης	59
Γράφημα 9: Κοινωνικές επιπτώσεις από την ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής.....	61
Γράφημα 10: Γνώμη των κατοίκων για την τοπική κοινωνία στην οποία ζουν.....	64
Γράφημα 11: Συχνότητα συνάντησης με φίλους και συγγενείς.....	65
Γράφημα 12: Είστε μέλη ΜΚΟ;.....	66
Γράφημα 13: Είστε εθελοντής σε ΜΚΟ;	67
Γράφημα 14: Ενημερώνεστε για τις αποφάσεις του τοπικού δημοτικού σας συμβουλίου..	67
Γράφημα 15: Συμμετέχετε σε αποφάσεις που αφορούν την προστατευόμενη περιοχή..	68
Γράφημα 16: Πιστεύετε ότι αν χρειαζόσασταν οικονομική βοήθεια θα σας στήριζαν οι φίλοι σας ή/και η οικογένειά σας.....	69

1. Εισαγωγή

Το σύνολο των προστατευόμενων περιοχών αποτελεί τα περιβάλλοντα στα οποία ο ανθρώπινος παράγοντας αλλά και τα Φυσικά στοιχεία μπορούν να συνυπάρξουν με αρμονία. Η ανθρωπογενής τροποποίηση των φυσικών τοπίων, έχει αυξηθεί δραματικά τον τελευταίο αιώνα, ως απάντηση στις ανθρώπινες ανάγκες. Η αύξηση του ανθρώπινου πληθυσμού έχει ωθήσει τα όρια αυτών των αλλαγμένων από τον άνθρωπο τοπίων πιο μακριά από τα φυσικά οικοσυστήματα. Αυτή η κατάσταση έχει οδηγήσει σε φτωχοποίηση της γης και σε μια άνευ προηγουμένου απώλεια βιοποικιλότητας σε όλο τον κόσμο. Ένα από τα ισχυρότερα μέτρα που ελήφθησαν για να σταματήσει αυτή η διαδικασία ήταν η δημιουργία προστατευόμενων περιοχών.

Ενώ ορισμένες χώρες ενσωμάτωσαν με σχετικά γρήγορους ρυθμούς την έννοια των προστατευόμενων περιοχών και δημιούργησαν τις δικές τους, άλλες χώρες εντάχθηκαν σε αυτήν τη στρατηγική διατήρησης αργότερα τον 20ό αιώνα σύμφωνα με την Παγκόσμια Βάση Δεδομένων για Προστατευόμενες Περιοχές (WDPA). Σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, τα εδάφη που προορίζονται για τη δημιουργία προστατευόμενων περιοχών, έχουν γίνει αντιληπτά ως πολυτέλεια που η κοινωνία δεν μπορούσε να αντέξει οικονομικά. Σε πολλές περιπτώσεις, περιοχές που έχουν κηρυχθεί ως προστατευόμενες εντός των αυστηρότερων κατηγοριών προστασίας, έχουν κατοίκους που πρέπει να απομακρυνθούν, γεγονός που κλιμακώνει τη σύγκρουση.

Παρά την εκθετική αύξηση των προστατευόμενων περιοχών παγκοσμίως σε αριθμό και έκταση τα τελευταία 50 χρόνια, τα στοιχεία για την αποτελεσματικότητα της προστασίας της βιοποικιλότητας σε πολλές περιπτώσεις δεν είναι πειστικά και απαιτούνται περαιτέρω μελέτες σε τοπικό επίπεδο. Οι περισσότερες έρευνες που διεξήχθησαν σε προστατευόμενες περιοχές, επικεντρώθηκαν στις γεωλογικές, βιολογικές ή οικολογικές πτυχές της τοποθεσίας, ενώ λίγες μελέτες έχουν εξετάσει την ίδια τη διαδικασία χάραξης πολιτικής. Ωστόσο, η πολιτική ιστορία μιας χώρας σε σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος θα μπορούσε να μας

πληροφορήσει για το εάν ο χαρακτηρισμός προστατευόμενη περιοχή, βασίζεται σε μια ισχυρή δέσμευση διατήρησης ή, αντίθετα, είναι ουσιαστικά μια προσπάθεια προπαγάνδας.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η προσέγγιση του όρου της προστατευόμενης περιοχής και η ανάλυση επιμέρους διαστάσεων αυτής. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο θα αναλυθεί ο όρος προστατευόμενη περιοχή και οι κατηγορίες αυτής, ενώ θα παρατεθούν στοιχεία για τους υδροβιότοπους, το δίκτυο Natura 2000 και τη διακυβέρνηση των προστατευόμενων περιοχών. Στη συνέχεια, θα αναφερθούμε στις κοινωνικές διαστάσεις και επιπτώσεις που έχουν οι προστατευόμενες περιοχές στις τοπικές κοινωνίες, ενώ παράλληλα θα αναφερθούμε στη συμμετοχή που έχουν οι πολίτες στα αποτελέσματα της προαναφερθείσας διαχείρισης, αλλά και στο σύνολο των κοινωνικών αξιών και απόψεων. Τέλος, και προτού παρατεθεί το ερευνητικό κομμάτι της εργασίας το τελευταίο κεφάλαιο αφιερώνεται στην οικονομική διάσταση του φαινομένου των προστατευόμενων περιοχών, όπου θα αναλυθούν πτυχές όπως η επιχειρηματική διάσταση των προστατευόμενων περιοχών, οι θετικές και αρνητικές συνέπειες που έχουν αυτές στην κοινωνία, το πώς μπορούν να συντελέσουν στην μείωση της φτώχειας και κατά πόσο οι πολίτες είναι πρόθυμοι να χρηματοδοτήσουν τις προστατευόμενες περιοχές.

2. Το φάσμα των προστατευόμενων περιοχών

2.1 Εννοιολογική προσέγγιση της προστατευόμενης περιοχής

Η προστατευόμενη περιοχή είναι ένας σαφώς καθορισμένος γεωγραφικός χώρος, ο οποίος αναγνωρίζεται, αφιερώνεται και διαχειρίζεται, μέσω νομικών ή άλλων αποτελεσματικών μέσων, για την επίτευξη της μακροπρόθεσμης διατήρησης της φύσης με συναφείς υπηρεσίες οικοσυστήματος και πολιτιστικές αξίες. Οι προστατευόμενες περιοχές όπως είναι τα εθνικά πάρκα, οι περιοχές άγριας φύσης, οι προστατευόμενες από την κοινότητα περιοχές, τα φυσικά καταφύγια και τα λοιπά, αποτελούν τον πυρήνα των προσπαθειών για τη διατήρηση της φύσης και των υπηρεσιών που μας παρέχει αυτή όπως είναι η τροφή, η παροχή καθαρού νερού, τα φάρμακα και η προστασία από τις επιπτώσεις των φυσικών καταστροφών. Ο ρόλος τους στον μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή αναγνωρίζεται επίσης όλο και περισσότερο, ενώ έχει υπολογιστεί ότι το παγκόσμιο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών αποθηκεύει τουλάχιστον το 15% του επίγειου άνθρακα.

Οι προστατευόμενες περιοχές διακρίνονται από άλλους τύπους χρήσης γης ή θάλασσας επειδή οι διαχειριστικοί τους στόχοι είναι η προστασία της βιολογικής ποικιλότητας και των φυσικών και συναφών πολιτιστικών πόρων. Με βάση την Παγκόσμια Βάση Δεδομένων για τις Προστατευόμενες Περιοχές (WDPA), η οποία είναι ένα κοινό έργο του Προγράμματος Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών (UNEP) και της IUCN, υπήρχαν πάνω από 120.000 χερσαίες προστατευόμενες περιοχές μέχρι το 2008 που κάλυπταν το 12,2% της έκτασης της γης.

Οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν σημαντικό μέσο για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Είναι μέρη που προορίζονται για επιτόπια διατήρηση, λόγω των απαιτήσεων για έκταση και φυσικούς πόρους, ως αποτέλεσμα της πληθυσμιακής αύξησης και ανάπτυξης, η οποία οδηγεί σε απώλεια των φυσικών οικοτόπων. Οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν πολλές φορές, καταφύγια για απειλούμενα ή ενδημικά είδη. Πλήθος σημαντικών, γεωλογικών και γεωγραφικών τοπίων και θαλασσινών τοπίων διατηρούνται επίσης, τα οποία καταδεικνύουν σημαντικά χαρακτηριστικά της ιστορίας της γης και των επεξεργασιών που έχει υποστεί. Επιπλέον, οι προστατευόμενες περιοχές μπορούν να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής σε μεγάλο βαθμό. Μπορούν να διατηρήσουν μεγάλες περιοχές

αυτοφυούς βλάστησης και ιδιαίτερους τύπους δασών, που απομακρύνουν και αποθηκεύουν διοξείδιο του άνθρακα από την ατμόσφαιρα. Έχει αποδειχθεί από αποτελέσματα ερευνών, ότι τα εθνικά πάρκα και άλλες προστατευόμενες περιοχές αποτελούν την καλύτερη επιλογή για τη διατήρηση της ανθεκτικότητας του φυσικού οικοσυστήματος, τη μείωση των κινδύνων και την προστασία των καταφυγίων και άλλων κρίσιμων ενδιαιτημάτων, που θα χρειαστούν τα αυτόχθονα ζώα και φυτά για να προσαρμοστούν στην κλιματική αλλαγή.

Οι προστατευόμενες περιοχές έχουν επίσης κοινωνικές, πολιτιστικές και θρησκευτικές αξίες, ιδιαίτερα στις αυτόχθονες κοινωνίες. Τοποθεσίες ιθαγενών και ευρωπαϊκών οικισμών, ιεροί τόποι, ναυάγια και φάρoi αντανakλούν και προστατεύουν τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά και τις ευάλωτες ανθρώπινες κοινωνίες. Πολλά μέρη που συνδέονται με κοινότητες ιθαγενών προστατεύονταν επειδή εκτιμήθηκαν ως σπίτια θεών, τόποι ανάπαυσης των νεκρών ή θρησκευτικοί, πνευματικοί και ιεροί τόποι. Οι προστατευόμενες περιοχές, όπως η άγρια φύση έχουν επίσης κοινωνικές αξίες. Η κατηγορία των προστατευόμενων περιοχών άγριας φύσης έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών συζητήσεων σχετικά με τους ορισμούς, που θεωρούνται ποικιλοτρόπως αρνητικοί, αποκλειστικά ανθρωποκεντρικοί, αλλά και αντιφατικοί. Μια άλλη πτυχή των προστατευόμενων περιοχών, είναι το ευρύ φάσμα υπηρεσιών που μπορεί να προσφέρει το οικοσύστημα. Τέτοιες μπορεί να είναι καθαρό νερό και αέρας για τον άνθρωπο, παροχή εξωτερικών εργαστηρίων και μουσείων για την επιστήμη και μάθηση, καθώς επίσης και η προστασία σημαντικών γηγενών ενδιαιτημάτων για πτηνά, μέλισσες και πεταλούδες που παρέχουν σημαντικά οικονομικά οφέλη στους αγρότες. Οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν επίσης δυνητικά εργαλεία οικονομικής ανάπτυξης, υποστηρίζοντας τις βιομηχανίες του τουρισμού και της ψυχαγωγίας. Είναι γνωστό, ότι τα χερσαία και θαλάσσια πάρκα στην χώρα μας καταγράφουν πολυάριθμες επισκέψεις ετησίως γεγονός που από μόνο του συμβάλλει στην οικονομία της Ελλάδας.

Η επίσκεψη σε προστατευόμενες περιοχές, μπορεί επίσης να ενισχύσει τη σωματική και ψυχική υγεία. Για παράδειγμα, τα φυσικά περιβάλλοντα προσφέρουν χαμηλού κόστους προληπτικές και επανορθωτικές ευκαιρίες για τη δημόσια υγεία καθώς τα οφέλη σχετικά με αυτή είναι αναρίθμητα. Οι προστατευόμενες περιοχές μπορούν να δημιουργήσουν μια ποικιλία αισθητικών περιβαλλόντων τα οποία τονίζουν την μεγάλη αντίθεση με το αστικό

περιβάλλον. Μια τέτοια ποικιλομορφία μπορεί να τονώσει τα ανθρώπινα συναισθήματα και τις αισθήσεις. Ωστόσο, ο τουρισμός όπως αναφέραμε παραπάνω και η αναψυχή που βρίσκουν οι άνθρωποι στις προστατευόμενες περιοχές έχουν επίσης αρνητικές επιπτώσεις σε αυτές.

2.2 Κατηγοριοποίηση προστατευόμενων περιοχών

Η κατηγοριοποίηση που μπορεί να γίνει στις προστατευόμενες περιοχές της χώρας μας καθορίστηκε για πρώτη φορά Μέσω του άρθρου 19 του Ν.1650/1986 Ενώ δεν πρέπει να παραλείψουμε Την ύπαρξη μεταγενέστερων τροποποιήσεων Στο θέμα αυτό. Έτσι μπορούμε να διακρίνουμε τις εξής κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών:

- Καταφύγια άγριας ζωής: Είναι το σύνολο περιοχών (χερσαίου, υγροτοπικού, θαλάσσιου ή σύνθετου είδους) οι οποίες έχουν αξιολογηθεί ότι είναι ιδανικά περιβάλλοντα μέσα στα οποία μπορούν να αναπτυχθούν πληθυσμοί, οι οποίοι ανήκουν στην άγρια πανίδα και χλωρίδα. Επιπλέον τα περιβάλλοντα αυτά ευνοούν τα ψάρια ώστε να αναπαράγονται και τους γόνους να συγκεντρώνονται εκεί. Υπάρχει δυνατότητα να λαμβάνουν την ονομασία τους από την χωρική και διοικητική τους ταυτότητα. Τέλος, στην κατηγορία των καταφυγίων άγριας ζωής ανήκει το σύνολο των οικολογικών διαδρομών ανάμεσα στις προστατευόμενες περιοχές.
- Περιοχές προστασίας της βιοποικιλότητας: Είναι όλα τα είδη περιοχών (χερσαίου, υδάτινου, θαλάσσιου και σύνθετου είδους), συμπεριλαμβανομένων των φυσικών και ημιφυσικών περιοχών, οι οποίες έχουν καταγραφεί ότι περιέχουν φυσικούς οικότοπους και είδη με διεθνή, ενωσιακή σημασία, τα οποία πρέπει να προστατευθούν αλλά και να διατηρηθούν. Επιπλέον, συγκαταλέγονται στον Εθνικό Κατάλογο Περιοχών, που υπάγεται στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο.
- Προστατευόμενα τοπία και προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί: Είναι το σύνολο λειτουργικών φυσικών τμημάτων και περιοχών με σημειακό περιεχόμενο, τα οποία

είναι ιδιαιτέρως σημαντικά λόγω γεωμορφολογικής, οικολογικής και γεωλογικής αξίας, ενώ παράλληλα συντελούν στο να διατηρηθούν οι φυσικές διεργασίες και να προστατευθούν οι φυσικοί πόροι όπως είναι τα δάση, οι θάμνοι, η χλωρίδα της θάλασσας και των παράκτιων περιοχών, τα συμπλέγματα καταρρακτών, φυσικών πηγών, υφάλων, απολιθωμένων δασών, παλαιοντολογικών ευρημάτων, κοραλλιογενών γεωμορφολογικών σχηματισμών και γεωτόπων. Δεν πρέπει να παραλείψουμε, ότι στην κατηγορία που αναλύουμε, συγκαταλέγονται επίσης και περιοχές που μπορεί να συναντήσουμε στις υπόλοιπες κατηγορίες αλλά σε αυτή την περίπτωση ανήκουν στις ζώνες, που χαρακτηρίζονται από κλιμακούμενη προστασία.

- Εθνικά πάρκα: Είναι εκτάσεις μεγάλου εμβαδού χερσαίου, θαλάσσιου και σύνθετου είδους, οι οποίες βρίσκονται σε κάποια φυσική ή ημιφυσική περιοχή, εντός των οποίων συντελείται πλήθος οικολογικών λειτουργιών σε ευρεία κλίμακα που αφορούν τους φυσικούς οικότοπους και τις ιδιαίτερες κατηγορίες αυτών, οι οποίοι πρέπει να προστατευθούν και να διατηρηθούν. Η ονομασία των εθνικών πάρκων μπορεί να δοθεί, ανάλογα με τα φυσικογεωγραφικά χαρακτηριστικά τους και την ιστορική, χωρική και διοικητική τους ταυτότητα.

2.3 Οι υγροβιότοποι

Οι υγροβιότοποι είναι από τα πιο παραγωγικά και πολύτιμα οικοσυστήματα στον κόσμο. Παρέχουν ένα ευρύ φάσμα οικονομικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πλεονεκτημάτων, ενώ τα τελευταία χρόνια ταξινομούνται ως υπηρεσίες που προσφέρει ένα οικοσύστημα. Αυτές οι υπηρεσίες περιλαμβάνουν τη διατήρηση της ποιότητας και της παροχής νερού, τη ρύθμιση των ατμοσφαιρικών αερίων, τη δέσμευση άνθρακα, την προστασία των ακτών, τη διατήρηση μοναδικών αυτόχθονων ζώντων οργανισμών και την παροχή πολιτιστικών, ψυχαγωγικών και εκπαιδευτικών πόρων. Παρά το γεγονός ότι καλύπτουν μόνο το 1,5% της επιφάνειας της Γης, οι υγρότοποι παρέχουν ένα δυσανάλογα υψηλό ποσοστό της τάξεως του 40% των παγκόσμιων υπηρεσιών οικοσυστήματος. Παίζουν

θεμελιώδη ρόλο στους τοπικούς και παγκόσμιους κύκλους του νερού και βρίσκονται στο επίκεντρο της σύνδεσης μεταξύ νερού, τροφής και ενέργειας. Επιπλέον αποτελούν μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για την κοινωνία μας, στο πλαίσιο της βιώσιμης διαχείρισης.

Από μία άλλη οπτική, οι υγρότοποι είναι περιοχές όπου το νερό καλύπτει το έδαφος ή υπάρχει είτε στην επιφάνεια είτε κοντά στην επιφάνεια του εδάφους, όλο το χρόνο ή για διάφορες χρονικές περιόδους κατά τη διάρκεια του έτους, συμπεριλαμβανομένης της καλλιεργητικής περιόδου. Ο κορεσμός του νερού (υδρολογία) καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσεται το έδαφος και τους τύπους των φυτικών και ζωικών κοινοτήτων που ζουν μέσα και πάνω σε αυτό. Οι υγρότοποι μπορούν να υποστηρίξουν τόσο υδρόβια όσο και χερσαία είδη, ενώ η παρατεταμένη παρουσία νερού δημιουργεί συνθήκες, οι οποίες ευνοούν την ανάπτυξη ειδικά προσαρμοσμένων φυτών (υδρόφυτα) και προάγουν την ανάπτυξη χαρακτηριστικών υγροτοπικών (υδρικών) εδαφών.

Οι υγρότοποι ποικίλλουν ευρέως, λόγω των περιφερειακών και τοπικών διαφορών στο έδαφος, την τοπογραφία, το κλίμα, την υδρολογία, τη χημεία των υδάτων, τη βλάστηση και άλλους παράγοντες, συμπεριλαμβανομένης της ανθρώπινης διαταραχής. Πράγματι, υπάρχουν υγρότοποι από την τούνδρα μέχρι τους τροπικούς και σε κάθε ήπειρο εκτός από την Ανταρκτική.

Μπορούμε να διακρίνουμε ότι οι υγροβιότοποι χωρίζονται δύο κατηγορίες. Έτσι, υπάρχουν οι φυσικοί και οι τεχνητοί υγροβιότοποι. Στην πρώτη κατηγορία, περιλαμβάνονται 27 υποκατηγορίες και στην δεύτερη, 8 υποκατηγορίες.

Το σύνολο των φυσικών υγροτόπων είναι ίσως το πιο σημαντικό οικοσύστημα στη γη. Στα πλαίσια των φυσικών υγροτόπων, διαβιούν μεγάλες ποικιλίες χλωρίδας και πανίδας, ενώ παράλληλα το κλίμα ευνοεί το να πραγματοποιούνται πολύτιμες διεργασίες στους ιδεολογικούς και χημικούς κύκλους, οι οποίοι συντελούν και επιτυγχάνουν την διαδικασία του καθαρισμού των υδάτων. Επιπλέον, οι φυσικοί υγρότοποι μπορούν να αποτρέψουν πλημμύρες, να προστατέψουν τις ακτογραμμές και να επαναφορτίσουν τους υπόγειους υδροφορείς. Η ύπαρξη φυτικής βλάστησης, που εντοπίζεται σε αυτούς, αποτελεί την βάση για να αναπτυχθούν βακτηριακές μεμβράνες, οι οποίες βοηθούν στην διαδικασία της διήθησης και της προσφόρησης διαφόρων στοιχείων, μεταφέρουν μόρια οξυγόνου στο νερό και

περιορίζουν την δημιουργία μεγάλου αριθμού μικροφύκης, καθώς ελέγχουν την προσπίπτουσα ηλιακή ακτινοβολία.

Παρόλα αυτά, η σημασία που έχουν οι φυσικοί υγρότοποι έγινε αντιληπτή τις τελευταίες δεκαετίες, καθώς τα προηγούμενα χρόνια η καταστροφή τους ήταν συχνό φαινόμενο, διότι αποσκοπούσε στο να επεκταθούν αστικές και αγροτικές περιοχές. Σαν αποτέλεσμα, ήδη δεν υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό αυτών, γεγονός που έχει καταστρεπτικές συνέπειες τόσο στην χλωρίδα όσο και στην πανίδα που ευδοκιμεί στους κόλπους τους.

Ενδεικτικά, μπορούμε να αναφέρουμε ότι, οι υγρότοποι συντελούν έναν μεγάλο αριθμό λειτουργιών στις οποίες περιλαμβάνεται το γεγονός ότι, εμπλουτίζουν υπόγειους υδροφορείς και αποθηκεύουν νερό, μπορούν να τροποποιήσουν πλημμυρικά φαινόμενα, έχουν τη δυνατότητα να παγιδεύουν ιζήματα και άλλες βλαβερές ουσίες, μπορούν να απορροφήσουν διοξείδιο του άνθρακα, να αποθηκεύσουν και να απελευθερώσουν θερμότητα και τέλος, να δεσμεύσουν ηλιακή ακτινοβολία και να στηρίξουν τροφικά πλέγματα.

2.4 Το Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο

Το δίκτυο Natura 2000 είναι ένα δίκτυο βασικών τοποθεσιών, τόσο στην ξηρά όσο και στη θάλασσα, το οποίο εκτείνεται και στις 27 χώρες της ΕΕ και είναι το μεγαλύτερο οργανωμένο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών στον κόσμο. Στοχεύει στην προστασία των περιοχών που θεωρούνται απαραίτητες για επιλεγμένα είδη χλωρίδας και πανίδας ή τύπους οικοτόπων, μεταξύ αυτών που αναφέρονται τόσο στην Ευρωπαϊκή Οδηγία για τα Πτηνά, όσο και στην Ευρωπαϊκή Οδηγία για τους Οικοτόπους. Τα προαναφερθέντα, περιλαμβάνουν είδη και ενδιαιτήματα, τα οποία θεωρούνται ευρωπαϊκής σημασίας, επειδή απειλούνται με εξαφάνιση, είναι ευάλωτα, σπάνια ή ενδημικά ή αποτελούν εξαιρετικά παραδείγματα τυπικών χαρακτηριστικών μιας, ή περισσότερων από τις εννέα βιογεωγραφικές περιοχές της Ευρώπης. Ολόκληρη η Ελλάδα περιλαμβάνεται στη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή.

Οι τοποθεσίες του δικτύου Natura 2000 περιλαμβάνουν διαφορετικούς τύπους οικοσυστημάτων, όπως χερσαία, λιμνοθαλάσσια και θαλάσσια οικοσυστήματα. Ένα

οικοσύστημα μπορεί να περιλαμβάνει έναν ή περισσότερους οικοτόπους και συνήθως φιλοξενεί μια διαφορετική κοινότητα φυτών και ζώων.

Ενώ το δίκτυο περιλαμβάνει αυστηρά προστατευόμενες περιοχές, σε μεγάλο βαθμό δεν είναι ένα σύστημα αυστηρών φυσικών καταφυγίων από το οποίο εξαιρούνται όλες οι ανθρώπινες δραστηριότητες. Η προσέγγιση για τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση των περιοχών Natura 2000 είναι πολύ ευρύτερη και εστιάζει σε μεγάλο βαθμό στους ανθρώπους που εργάζονται με τη φύση και όχι σε βάρος της. Ωστόσο, τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίσουν, ότι η διαχείριση των τοποθεσιών γίνεται με βιώσιμο τρόπο, τόσο από οικολογική όσο και από οικονομική άποψη.

Το δίκτυο στο σύνολό του, αναγνωρίζει την αξία όλων εκείνων των περιοχών, όπου η παρουσία του ανθρώπου και οι παραδοσιακές δραστηριότητές του επέτρεψαν τη διατήρηση μιας ισορροπίας μεταξύ των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και της φύσης. Οι γεωργικές περιοχές, για παράδειγμα, συνδέονται με πολυάριθμα πλέον σπάνια και απειλούμενα είδη ζώων και φυτών των οποίων η επιβίωση είναι απαραίτητη για τη συνέχιση και την ενίσχυση παραδοσιακών δραστηριοτήτων, όπως η βοσκή ή η μη εντατική γεωργία. Το δίκτυο προσδιορίζει επίσης τον στόχο της διατήρησης όχι μόνο φυσικών αλλά και ημιφυσικών οικοτόπων (όπως περιοχές με παραδοσιακή γεωργία, δάση, βοσκοτόπια κ.λπ.).

Ένα άλλο καινοτόμο στοιχείο του Natura 2000, είναι η αναγνώριση της σημασίας ορισμένων στοιχείων του περιβάλλοντος, τα οποία κατέχουν τον ρόλο σύνδεσης για την άγρια χλωρίδα και πανίδα. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να διατηρήσουν ή να αναπτύξουν τέτοια απαραίτητα στοιχεία, για τη βελτίωση της οικολογικής συνοχής του δικτύου.

Το δίκτυο Natura 2000 αριθμεί περισσότερες από 27.000 τοποθεσίες που καλύπτουν συνολική έκταση περίπου 1.150.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων ξηράς και θάλασσας σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Η συνολική έκταση που καλύπτεται από το δίκτυο Natura 2000 αντιπροσωπεύει περίπου το 18% της συνολικής χερσαίας έκτασης της ΕΕ και το 8% της θαλάσσιας επικράτειάς της.

Στην Ελλάδα, το δίκτυο Natura 2000 περιλαμβάνει συνολικά 446 τοποθεσίες, οι οποίες καταλαμβάνουν το 27% της χερσαίας έκτασης της χώρας και πάνω από το 19% της θαλάσσιας επικράτειάς της. Η αναθεώρηση του εθνικού καταλόγου πραγματοποιήθηκε με την Κοινή

Υπουργική Απόφαση 50743/2017 «Αναθεώρηση του εθνικού καταλόγου περιοχών του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000».

2.5 Διακυβέρνηση προστατευόμενων περιοχών

Στα μέσα του 2014, περίπου το 16% της χερσαίας επιφάνειας της Γης και το 4% της παγκόσμιας ωκεάνιας έκτασης, που περιλάμβανε το 8% των θαλάσσιων περιοχών υπό εθνική δικαιοδοσία, είχαν αναγνωρισθεί επίσημα ως προστατευόμενες περιοχές. Αυτές οι προστατευόμενες περιοχές χρειάζονται συνεχή και αποτελεσματική διαχείριση, για να ανταποκρίνονται σε πολλαπλά ζητήματα και αρμοδιότητες διαχείρισης ξηράς και θάλασσας. Αυτή η διαχείριση είναι μια επένδυση σε υγιή περιβάλλοντα, διατήρηση της βιοποικιλότητας, της φυσικής κληρονομιάς, της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανθρώπινης υγείας.

Οι προστατευόμενες περιοχές αντιμετωπίζουν συνεχώς απειλές, όπως οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, τα εισαγόμενα είδη, οι επιπτώσεις από τους τουρίστες, οι βανδαλισμοί, η λαθροθηρία, η ρύπανσης, οι δραστηριότητες εξόρυξης, οι πολιτικές αναταραχές, τα καιρικά φαινόμενα, όπως οι ακραίες καταιγίδες και οι πυρκαγιές και άλλα ζητήματα. Το να υπάρχει θεσμοθετημένη προγραμματισμένη και αποτελεσματική παρέμβαση είναι κρίσιμο. Οι επαγγελματίες μελετητές των προστατευόμενων περιοχών αναλαμβάνουν πολλά άλλα καθήκοντα, όπως η παρατήρηση των ειδών, τα μέτρα κατά της λαθροθηρίας, η παροχή υπηρεσιών στους επισκέπτες, η αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, η έρευνα και παρακολούθηση και οι εργασίες αποκατάστασης. Σε επίπεδο κυβερνητικής πολιτικής, πρέπει να δοθούν απαντήσεις στις αναπτυξιακές απειλές που αντιμετωπίζουν οι προστατευόμενες περιοχές. Τα κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά αποτελέσματα από την ενεργό και ανταποκρινόμενη διαχείριση προστατευόμενων περιοχών, ωφελούν τους ερευνητές, τις τοπικές κοινότητες, τις επιχειρήσεις, τους ιδιωτικούς οργανισμούς, τις κυβερνήσεις και τις μελλοντικές γενιές.

Ωστόσο τι εννοούμε με τον όρο διαχείριση; Έχει περιγραφεί ως η διαδικασία συγκέντρωσης και χρήσης συνόλων πόρων με τρόπο κατευθυνόμενο προς τους στόχους για την ολοκλήρωση εργασιών σε έναν οργανισμό. Αυτό είναι ισχύει και στο πλαίσιο των προστατευόμενων

περιοχών. Κάθε μία από τις λέξεις-κλειδιά και φράσεις-κλειδιά αυτού του ορισμού είναι σημαντική.

- Διαδικασία: Πρόκειται για την εφαρμογή τεσσάρων λειτουργιών διαχείρισης, καθώς επίσης και των δραστηριοτήτων και λειτουργιών που σχετίζονται με αυτές. Οι τέσσερις λειτουργίες είναι ο προγραμματισμός η οργάνωση, η καθοδήγηση και ο έλεγχος.
- Συγκέντρωση και χρήση πόρων: Αυτοί οι πόροι, περιλαμβάνουν τους ανθρώπους και τις ατομικές τους ικανότητες, δεξιότητες και εμπειρίες τους οικονομικούς πόρους, που είναι οι εγκαταστάσεις και ο εξοπλισμός και ποιοτικές και σχετικές πληροφορίες. Το έργο της συγκέντρωσης πόρων για την ολοκλήρωση της διαχείρισης, υποβοηθείται από τον οργανισμό της προστατευόμενης περιοχής, τον τρόπο διακυβέρνησης και τη διάρθρωσή του.
- Στόχος:: Αυτό σημαίνει, ότι υπάρχει σαφήνεια κατεύθυνσης, η οποία παρέχεται από έναν οργανισμό προστατευόμενης περιοχής. Η δραστηριότητα, η οποία βρίσκεται υπό διαχείριση, έχει έναν σκοπό και μια κατεύθυνση μέσα σε ένα πλαίσιο στρατηγικής διαχείρισης, ενώ παράλληλα στοχεύει στην επίτευξη ενός συγκεκριμένου επιπέδου επιθυμητών αποτελεσμάτων.
- Οργανισμός: Αυτό προσδιορίζει τη διαχείριση που αναλαμβάνεται από άτομα με διαφορετικές λειτουργίες εντός ενός οργανισμού προστατευόμενης περιοχής και η οποία, είναι δομημένη και συντονισμένη για την επίτευξη προκαθορισμένων κοινών σκοπών. Αντικατοπτρίζει επίσης ότι η διατήρηση της βιοποικιλότητας στην κλίμακα των προστατευόμενων περιοχών και των συστημάτων προστατευόμενων περιοχών είναι μια ομαδική προσπάθεια.

Όταν αναφερόμαστε Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών έμμεσα, εννοούμε τον καταστατικό χάρτη, ο οποίος αποτελεί το πιο σημαντικό μέσο για την επίτευξη της διαχείρισης

αυτής. Θα μπορούσαμε να πούμε, ότι το να διαχειριστεί μία προστατευόμενη περιοχή, αποτελεί ένα έργο το οποίο έχει σκοπό να διατηρηθούν οι βιολογικές τις αξίες μέσα από τη διαχείριση των πράξεων του ανθρώπου.

Σε γενικές γραμμές, στα πλαίσια του διαχειριστικού σχεδίου μπορούμε να εντάξουμε τις ενέργειες που έχουν ως στόχο την παροχή μιας επιστημονικής περιγραφής της περιοχής, τον προσδιορισμό των διαχειριστικών στόχων, την επίλυση των συγκρούσεων και τον καθορισμό προτεραιοτήτων, τον προσδιορισμό και την περιγραφή των δράσεων, οι οποίες χρειάζονται για την επίτευξη των στόχων, τον καθορισμό και την περιγραφή του συστήματος που θα χρησιμοποιηθεί για την παρακολούθηση και κατ επέκταση την ερμηνεία του αποτελέσματος της διαχείρισης, τη διατήρηση της συνέχειας της διαχείρισης, την εξασφάλιση επικοινωνίας μεταξύ των ορίων που έχουν οι προστατευόμενες περιοχές, αλλά και ανάμεσα σε αυτές και τις διαχειριστικές αρχές και τέλος, την τελική απόδειξη ότι η διαδικασία της διαχείρισης επετεύχθη.

3. Το σύνολο των κοινωνικών διαστάσεων και επιπτώσεων

3.1 Ορισμός κοινωνικών επιπτώσεων

Οι κοινωνικές επιπτώσεις έχουν προκαλέσει μεγάλο αριθμό αλλαγών σε πολλούς τομείς της ζωής μας. Από τον τρόπο με τον οποίο αξιολογούμε το πώς οι επιχειρήσεις διεξάγουν τις δραστηριότητές τους, έως τα πράγματα που επιλέγουμε να αγοράσουμε, οι κοινωνικές επιπτώσεις γίνονται όλο και πιο σημαντικές για πολλούς ανθρώπους (Ryan, 1992). Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι ο τρόπος, με τον οποίο διαχειριζόμαστε τη διαφορετικότητα και την ένταξη ή άλλα θέματα όπως η Θεωρία Κοινωνικών Επιπτώσεων, θα επηρεάσει και τον κοινωνικό αντίκτυπο (Abels, 2007).

Στην ουσία, ο ορισμός των κοινωνικών επιπτώσεων, σημαίνει οποιοσδήποτε σημαντικές ή θετικές αλλαγές που επιλύουν, ή τουλάχιστον αντιμετωπίζουν την κοινωνική αδικία και τις προκλήσεις παντός τύπου. Οι επιχειρήσεις ή οι οργανισμοί επιτυγχάνουν αυτούς τους

στόχους, μέσω συνειδητών και εσκεμμένων προσπαθειών, ή δραστηριοτήτων στον τρόπο λειτουργίας και διοίκησής τους. Οι κοινωνικές επιπτώσεις, ωστόσο, επικεντρώνονται στις άμεσες, θετικές συνέπειες, που προσφέρουν αυτοί οι οργανισμοί, στο σύνολο της κοινωνίας (Abels, 2007).

Οι προστατευόμενες περιοχές μπορούν να επηρεάσουν τη ζωή των ανθρώπων με πολλούς τρόπους. Επομένως, αντιλαμβανόμαστε, ότι το σύνολο των προστατευόμενων περιοχών αποτελούν οντότητες με ουσία και δεν είναι μια γενική και αφηρημένη έννοια. Έτσι, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον βρίσκονται σε διάδραση (Kemf, 1993).

3.2 Πεδία εμφάνισης κοινωνικών επιπτώσεων

Οι προστατευόμενες περιοχές είναι ζωτικής σημασίας διότι συμβάλλουν στην διατήρηση της βιοποικιλότητας, αν και ορισμένες φορές έχουν επικριθεί για το γεγονός ότι, δεν παρέχουν επαρκή κοινωνικοοικονομικά οφέλη στους ντόπιους κατοίκους. Ωστόσο, σπάνιες είναι οι εμπειρικές μελέτες σχετικά με τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις των προστατευόμενων περιοχών, οι οποίες ελέγχουν τους συγχυτικούς παράγοντες (Blackstock & Richards, 2007).

Από την στιγμή που θεσμοθετήθηκαν οι προστατευόμενες περιοχές, κατέστησαν αναγκαία την απομάκρυνση των ανθρώπων από εκεί και από τις γύρω περιοχές, σε ορισμένες περιπτώσεις. Μερικά πιο πρόσφατα πάρκα προστατευόμενων περιοχών, περιλάμβαναν προσεκτικές ρυθμίσεις αποζημίωσης για τους ανθρώπους που μετακινήθηκαν, για να δημιουργήσουν χώρο για διατήρηση. Ωστόσο, οι διαδικασίες αυτές δεν είναι πάντοτε απλές στην πράξη (Latané, 1981). Οι εξώσεις συχνά προκαλούν έξοδα, κακουχίες και εξαθλίωση. Οι αξιολογήσεις για την διατήρηση της βιοποικιλότητας στα πλαίσια της μείωσης των φαινομένων φτώχειας, υποδηλώνουν ότι οι προστατευόμενες περιοχές δεν μείωσαν τα σε κανέναν βαθμό, αλλά αντίθετα αύξησαν τη φτώχεια των αγροτικών πληθυσμών. Η αποζημίωση για τη φτώχεια που προκαλείται από προστατευόμενες περιοχές απαιτεί γνώση του ποιος έχει πληγεί και πόσο

πολύ έχει αλλάξει η ζωή τους. Η εκτίμηση των πολλαπλών πλεονεκτημάτων της διατήρησης θα είναι ελλιπής χωρίς καλή κατανόηση του κόστους που συνεπάγεται (Ryan, 1992).

Στις μέρες μας, υπάρχει μια συνεχώς αυξανόμενη πίεση για να κατανοήσουμε σωστά την κοινωνική διάσταση των κοινωνικών επιπτώσεων από τις προστατευόμενες περιοχές, διότι σημειώνεται πλήθος περιστατικών, τα οποία απαιτούν περαιτέρω διερεύνηση (Blaustein, 2007). Αρχικά, υπάρχει μια ευρέως διαδεδομένη αναγνώριση, ότι οι προστατευόμενες περιοχές που προκαλούν βλάβες ή αναστάτωση σε τοπικές ομάδες, θα απειληθούν από τη μη συνεργασία, ή την απόλυτη αντίσταση αυτών των ομάδων. Οι κρατικές αρχές και οι οργανώσεις διατήρησης προσπαθούν να βρουν τρόπους, με τους οποίους οι προστατευόμενες περιοχές μπορούν να προσφέρουν πραγματικά οφέλη σε τοπικές ομάδες, αλλά μειονεκτούν λόγω της έλλειψης μέτρησης και κατανόησης του σχετικού κόστους. Αυτό καθιστά δύσκολο το να πει κανείς εάν τα οφέλη που προσφέρονται, παρέχουν όντως επαρκή αποζημίωση για την ταλαιπωρία που μπορεί να προκαλέσει η διατήρηση (West, Igoe & Brockington, 2006). Ομοίως, η δέσμευση μεταξύ των αρχών διατήρησης και των τοπικών κοινοτήτων, συχνά μειονεκτεί από την ανεπαρκή κατανόηση της ιστορίας της αλληλεπίδρασης και της σύγκρουσης μεταξύ των δύο. Αυτό πρέπει να αναγνωριστεί ως μέρος οποιασδήποτε διαδικασίας προσέγγισης. Η αντιμετώπιση των συγκρούσεων μεταξύ των τοπικών πληθυσμών και των προστατευόμενων περιοχών, θα απαιτήσει προσεκτική και λεπτομερή συλλογή δεδομένων. Επιπλέον, η διαδικασία της διατήρησης μπορεί και πρέπει να είναι ένα ισχυρό εργαλείο για τη δημιουργία πλούτου και τη μείωση της φτώχειας. Η δυνατότητα για ατζέντα διατήρησης τόσο για την ενδυνάμωση, όσο και για τον εμπλουτισμό τοπικών ομάδων αναγνωρίζεται σε πολλούς τομείς (Wells & Brandon, 1992). Ωστόσο, ο πλήρης αντίκτυπος αυτών των συστημάτων απαιτεί καλή κατανόηση των επιπτώσεών τους στα μέσα διαβίωσης των τοπικών πληθυσμών και του κόστους ευκαιρίας, που προκύπτει από την αφαίρεση γης για διατήρηση των προστατευόμενων περιοχών. Τέλος, παρά τα οφέλη που υπάρχουν από τις προστατευόμενες περιοχές τα τελευταία χρόνια, εξακολουθούν να υπάρχουν εστίες βιοποικιλότητας και περιοχές ιδιαίτερου οικοτόπου, οι οποίες δεν προστατεύονται επαρκώς. Οι εθνικές κυβερνήσεις και οι διεθνείς οργανισμοί διατήρησης προστατευόμενων περιοχών, επιδιώκουν να επεκτείνουν την περιοχή των κτημάτων διατήρησης, για να καλύψουν αυτές τις

ανάγκες. Προκειμένου να γίνει σωστά αυτό, θα πρέπει να συντελεστούν καλές εκτιμήσεις του κόστους που ενδέχεται να επιφέρουν αυτές οι κινήσεις, καθώς επίσης και των οφελών που θα αποφέρουν (Arts & Leroy, 2006).

3.3 Η διάδραση των τοπικών κοινωνιών με τις προστατευόμενες περιοχές

Πολλές προστατευόμενες περιοχές ακολούθησαν μια συμβατική και αδιάλλακτη προσέγγιση, αναφορικά με τον τρόπο λειτουργίας και διοίκησης τους και ως εκ τούτου, πολλά πάρκα δεν κατάφεραν να ενσωματώσουν πλήρως άλλους σημαντικούς παράγοντες, όπως η μεθοδευμένη μέριμνα σχετικά με κοινωνικά, πολιτιστικά και πολιτικά ζητήματα (Wesselink et al., 2011). Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτό έχει προκαλέσει δυσμενείς κοινωνικές επιπτώσεις στις τοπικές κοινότητες, διαταράσσοντας τους παραδοσιακούς τρόπους ζωής των κατοίκων αυτών των περιοχών και περιορίζοντας τον έλεγχο και την πρόσβασή τους στους φυσικούς πόρους. Ένα τέτοιο αποτέλεσμα μπορεί να υπονομεύσει τις πολιτικές προστασίας, μέσω συγκρούσεων μεταξύ των διαχειριστών του εκάστοτε πάρκου και των τοπικών κοινοτήτων (Blanco & Razzaque, 2008). Η επιτυχία των στρατηγικών διατήρησης του περιβάλλοντος, μέσω προστατευόμενων περιοχών μπορεί να έγκειται στην ικανότητα των διαχειριστών να συμβιβάζουν τους στόχους διατήρησης της βιοποικιλότητας, με κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα και να προωθούν τη μεγαλύτερη συμμόρφωση των τοπικών κοινοτήτων με τις στρατηγικές διατήρησης της εκάστοτε προστατευόμενης περιοχής (Renn, 2006).

Ο αριθμός των προστατευόμενων περιοχών στον κόσμο έχει αυξηθεί ιδιαίτερα τα τελευταία 30 χρόνια. Παράλληλα, υπήρξε ο μετασχηματισμός της φιλοδοξίας, από την προστασία των ειδών, σε μια ευρύτερη προστασία του οικοσυστήματος, και ειδικά τα τελευταία χρόνια η προστασία της βιοποικιλότητας έχει γίνει ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα σε διάφορα προγράμματα διατήρησης του περιβάλλοντος. Ενώ οι προστατευόμενες περιοχές έχουν αυξηθεί σε μέγεθος και αριθμό, το ίδιο συμβαίνει και με τον ανθρώπινο πληθυσμό του πλανήτη (Fiallo & Jacobson, 1995). Επομένως ένας αυξανόμενος αριθμός προστατευόμενων περιοχών έχει ήδη και θα δημιουργηθεί σε περιοχές οι οποίες κατά κανόνα κατοικούνται από

ανθρώπους. Στο σημείο αυτό, το ζήτημα του πώς θα τοποθετηθούν οι ντόπιοι πληθυσμοί έναντι των προστατευόμενων περιοχών, έχει γίνει ένα εξαιρετικά επίκαιρο και ευρέως προς συζήτηση ζήτημα (Ryan, 1992).

Τα τελευταία χρόνια αρκετοί ερευνητές έχουν τονίσει το ρόλο που κατέχουν οι κάτοικοι μιας προστατευόμενης περιοχής, στην επιτυχή διαχείριση περιοχών αυτών. Σε γενικές γραμμές, υπάρχει μια αυξανόμενη αναγνώριση, ότι η βιώσιμη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών εξαρτάται τελικά τόσο από τη συνεργασία, όσο και από την υποστήριξη των κατοίκων της περιοχής. Επιπλέον, υποστηρίζεται, ότι μια στρατηγική προστασίας, η οποία αποξενώνει τις τοπικές κοινότητες από τη διατήρηση όχι μόνο είναι άδικη ως προς τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά και επιζήμια για τη διατήρηση του περιβάλλοντος (Lockwood, Worboys & Kothari, 2006). Τα κατευθυντήρια προγράμματα σχετικά με την διοίκηση των προστατευόμενων περιοχών, τονίζουν τη σημασία της συμμετοχής των τοπικών πληθυσμών στη λήψη αποφάσεων, καθώς επίσης και τη διαχείριση μιας προστατευόμενης περιοχής. Σε γενικές γραμμές, η προαναφερθείσα πολιτική θεωρείται, ότι έχει καταστεί ως μια απαρχαιωμένη προσέγγιση. Οι ντόπιοι κάτοικοι θεωρούνται συχνά ως οι πλέον κατάλληλοι υπερασπιστές μιας προστατευόμενης περιοχής και μπορούν επίσης, να διαδραματίσουν ένα ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην αντίθεση ως προς τα περιβαλλοντικά καταστροφικά αναπτυξιακά έργα, όπως η κατασκευή φραγμάτων ή οι εργασίες εξόρυξης (Blanco & Razzaque, 2008). Σε πολλές περιπτώσεις, ούτε οι τοπικές κοινότητες ούτε οι κρατικοί φορείς μπορούν να προστατεύσουν την άγρια ζωή και τους οικοτόπους της από μόνες τους, αλλά χρειάζονται η μία την υποστήριξη της άλλης, προκειμένου να αποφέρουν επιτυχή αποτελέσματα προστασίας του περιβάλλοντος. Μια τοπική πρωτοβουλία για την προστασία, χρειάζεται αναγνώριση από τους πολιτειακούς νομοθέτες και τους περιβαλλοντικούς σχεδιαστές, ενώ οι κρατικοί φορείς διατήρησης του περιβάλλοντος χρειάζονται τη συνεργασία των τοπικών κοινοτήτων προκειμένου να επιτύχουν την βιώσιμη διατήρηση του περιβάλλοντος (Blaustein, 2007).

Είναι επίσης σημαντικό να σημειωθεί, ότι πολλές τοποθεσίες, οι οποίες βρίσκονται την δεδομένη στιγμή υπό προστασία οφείλουν μέρος του βιολογικού τους πλούτου ή του πολιτιστικού τους τοπίου, στη μακροχρόνια ανθρώπινη δραστηριότητα της περιοχής, η οποία έχει διαμορφώσει τη γύρω φύση για αιώνες. Στις ζώνες μετάβασης δασών-σαβάνας για

παράδειγμα, η τροποποιητική ανθρώπινη επίδραση σε ορισμένες περιπτώσεις οδήγησε ακόμη και στη βελτίωση της ποιότητας του εδάφους, καθώς επίσης και στην επέκταση της δασικής κάλυψης (Latané, 1981). Στην πραγματικότητα, συχνά δεν είναι σχετικό ούτε δυνατό να οριστούν οι ανεκμετάλλευτες φυσικές περιοχές, ως κάτι αντίθετο από τις περιοχές οι οποίες έχουν υποστεί ανθρώπινη επεξεργασία και παρέμβαση, δεδομένου ότι στο πέρασμα του χρόνου, οι περισσότερες περιοχές βρίσκονταν σε κάποιο βαθμό διαρκώς υπό την ανθρώπινη επιρροή και δεν υπάρχουν πραγματικά φυσικές και ακατέργαστες περιοχές. Ο περιορισμός των δραστηριοτήτων των τοπικών κοινοτήτων και κατά συνέπεια η μείωση των τροποποιητικών επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, έχει οδηγήσει σε ορισμένες περιπτώσεις στη μείωση της βιοποικιλότητας στην υπό προστασία περιοχή (Wells & Brandon, 1992).

Ένα σημαντικό ερώτημα στο σημείο αυτό, είναι το πώς θα κατανέμεται το κόστος και τα οφέλη από τις δραστηριότητες διατήρησης του περιβάλλοντος. Η γενικότερη θεωρία υποστηρίζει, ότι το κόστος διατήρησης είναι το υψηλότερο σε τοπικό επίπεδο, σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο χαμηλότερο αλλά εξακολουθεί να είναι σημαντικό και το χαμηλότερο σε διεθνές επίπεδο. Αντίθετα, τα οφέλη είναι τα υψηλότερα σε διεθνές επίπεδο, χαμηλότερα σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο και τα χαμηλότερα σε τοπικό επίπεδο. Για το λόγο αυτό, η ταχεία αύξηση της ποσότητας των προστατευόμενων περιοχών έχει γίνει ένα θέμα που αμφισβητείται έντονα σε πολλά μέρη του κόσμου (Fiallo & Jacobson, 1995). Καθώς τα θέματα διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών έχουν γίνει αναπόσπαστο μέρος της διεθνούς περιβαλλοντικής διαχείρισης, εκπρόσωποι του Νότου υποστήριξαν, ότι την στιγμή που η πρωτοβουλία για τη δημιουργία προστατευόμενων περιοχών στο Νότο προέρχεται συχνά από τους διεθνείς φορείς χάραξης πολιτικής, το ζήτημα μπορεί να γίνει απλώς μια άλλη μορφή περιβαλλοντικού ιμπεριαλισμού, ο οποίος ασκείται από τον Βορρά (Kemf, 1993). Η επιτακτική ανάγκη για την προστασία των δασών του Νότου θεωρείται τελικά ως συμφέρον του Βορρά, σχετικά με την απόκτηση οικονομικών οφελών από την προστασία του Νότου, όπως ο μετριασμός της κλιματικής αλλαγής, το γενετικό υλικό για φάρμακα και τρόφιμα και οι οικοτουριστικές επιχειρήσεις, οι οποίες διευθύνονται κατά κύριο λόγο από ξένες εταιρείες. Το κρίσιμο ερώτημα από αυτή την άποψη είναι, το ποιός έχει την εξουσία να λαμβάνει

αποφάσεις για τις προστατευόμενες περιοχές και σε ποιες αξίες θα πρέπει να βασίζονται οι αποφάσεις. Από τη μια πλευρά υπάρχει το ζήτημα των τοπικών βιοπορισμών στο Νότο, από την άλλη οι περιβαλλοντικές ατζέντες των βορείων περιβαλλοντολόγων και των οργανισμών διατήρησης. Αυτά τα ζητήματα παρουσιάζονται συχνά ως δύο αντίθετα άκρα, αν και υπάρχουν επίσης προσπάθειες να βρεθούν λύσεις στο συνδυασμό των δύο (Latané, 1981).

3.4 Οι πολίτες και οι τοπικές κοινότητες ως συμμετέχοντες

Υπάρχει μακρά ιστορία συμμετοχής των τοπικών κοινωνιών στις προστατευόμενες περιοχές και ένα ευρύ φάσμα αναπτυξιακών φορέων, τόσο εθνικών όσο και διεθνών, οι οποίοι έχουν προσπαθήσει να εμπλέξουν τους ανθρώπους σχετικά με το να λάβουν δράση σε κάποια πτυχή του σχεδιασμού και της διοίκησης. Δύο σχολές σκέψης και πρακτικής έχουν εξελιχθεί σχετικά με τα προαναφερθέντα (Blackstock & Richards, 2007). Από την μια πλευρά, η πρώτη σχολή βλέπει τη συμμετοχή της κοινότητας ως μέσο για την αύξηση της αποτελεσματικότητας, με την κεντρική ιδέα να είναι ότι εάν συμμετέχουν άτομα, τότε είναι πιο πιθανό να συμφωνήσουν και να υποστηρίξουν τη νέα ανάπτυξη. Από την άλλη πλευρά η δεύτερη σχολή, βλέπει τη συμμετοχή της κοινότητας ως δικαίωμα, στο οποίο ο κύριος στόχος είναι να ξεκινήσει η κινητοποίηση για συλλογική δράση, ενδυνάμωση και οικοδόμηση θεσμών (Blaustein, 2007).

Τα τελευταία χρόνια, υπάρχει ένας αυξανόμενος αριθμός αναλύσεων αναπτυξιακών έργων, τα οποία δείχνουν ότι η συμμετοχή είναι ένα από τα πιο κρίσιμα συστατικά της επιτυχίας σε έργα άρδευσης, κτηνοτροφίας, ύδρευσης και γεωργίας. Ως αποτέλεσμα, οι όροι συμμετοχή των πολιτών και λαϊκή συμμετοχή, αποτελούν πλέον μέρος της κοινής γλώσσας πολλών αναπτυξιακών φορέων, συμπεριλαμβανομένων των ΜΚΟ, των κυβερνητικών υπηρεσιών και των τραπεζών. Είναι τόσο ευρέως διαδεδομένο, που σχεδόν όλοι διατείνονται ότι η συμμετοχή είναι μέρος της καθημερινότητάς τους. Αυτό ωστόσο, έχει δημιουργήσει πολλά παράδοξα (Arts & Leroy, 2006). Ο όρος συμμετοχή έχει χρησιμοποιηθεί για να δικαιολογήσει την επέκταση του ελέγχου του κράτους και να χτίσει τοπική ικανότητα και αυτοδυναμία ενώ παράλληλα, έχει χρησιμοποιηθεί για να δικαιολογήσει εξωτερικές αποφάσεις και να

μεταβιβάζει την εξουσία και τη λήψη αποφάσεων μακριά από εξωτερικούς φορείς. Επιπλέον, έχει χρησιμοποιηθεί για την συλλογή δεδομένων και για διαδραστική ανάλυση. Αλλά τις περισσότερες φορές, οι πολίτες καλούνται ή παρασύρονται να συμμετάσχουν σε επιχειρήσεις που δεν τους ενδιαφέρουν, στο ίδιο το όνομα της συμμετοχής (West, Igoe & Brockington, 2006).

Όπως σε πολλούς άλλους τομείς αγροτικής ανάπτυξης, η διατήρηση του περιβάλλοντος χαρακτηρίζεται από πολύ διαφορετικές ερμηνείες της έννοιας της συμμετοχής (Renn, 2006). Κατά την περίοδο της αποικιοκρατίας, η διαχείριση χαρακτηριζόταν από καταναγκασμό και έλεγχο, με τους ανθρώπους να θεωρούνται εμπόδιο για τη διατήρηση του περιβάλλοντος. Αργότερα, μέχρι τη δεκαετία του 1970, η συμμετοχή θεωρούνταν όλο και περισσότερο ως εργαλείο για την επίτευξη της εθελοντικής υποβολής των ανθρώπων σε προγράμματα προστατευόμενων περιοχών. Εδώ, η συμμετοχή δεν ήταν παρά μια άσκηση δημοσίων σχέσεων, στην οποία οι γηγενείς πολίτες ήταν παθητικοί παράγοντες. Κατά τη δεκαετία του 1980, η συμμετοχή ορίστηκε όλο και περισσότερο, ως ενδιαφέρον για την προστασία των φυσικών πόρων. Ενώ στις μέρες μας, η συμμετοχή θεωρείται από την πλειονότητα του πληθυσμού ως ένα μέσο για τη συμμετοχή των ανθρώπων στη διαχείριση προστατευόμενων περιοχών. Αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ότι, χωρίς την τοπική συμμετοχή των πολιτών, υπάρχουν λίγες πιθανότητες προστασίας της άγριας ζωής. Επιπλέον, το κόστος της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών είναι πολύ υψηλό, εάν οι τοπικές κοινωνίες δεν συμμετέχουν στο σύνολό τους, στη φροντίδα για το περιβάλλον (Wesselink et al., 2011).

Αν και υπάρχουν πολλοί τρόποι, με τους οποίους οι οργανισμοί που αναλαμβάνουν την εξέλιξη και διατήρηση των προστατευόμενων περιοχών ερμηνεύουν και χρησιμοποιούν τον όρο συμμετοχή, αυτοί χωρίζονται σε επτά σαφείς τύπους. Οι τελευταίοι κυμαίνονται από τον τύπο της παθητικής συμμετοχής, όπου οι άνθρωποι εμπλέκονται σε μικρό βαθμό με το να ενημερώνονται σχετικά με το τι πρόκειται να συμβεί, έως την αυτοκινητοποίηση, όπου οι άνθρωποι αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες ανεξάρτητες από εξωτερικούς θεσμούς (Blanco & Razzaque, 2008). Είναι σαφές από αυτήν την τυπολογία ότι ο όρος συμμετοχή δεν πρέπει να γίνεται αποδεκτός χωρίς την κατάλληλη επιφύλαξη και χωρίς πλήρη αποσαφήνιση του είδους στο οποίοι αναφερόμαστε. Ο όρος συμμετοχή μπορεί να χρησιμοποιηθεί, γνωρίζοντας ότι δεν

θα οδηγήσει σε κάποιου είδους δράση. Εάν ο στόχος είναι η επίτευξη βιώσιμης διατήρησης του περιβάλλοντος, τότε αρκεί απλά η λειτουργική συμμετοχή. Όλα τα στοιχεία δείχνουν ότι η μακροπρόθεσμη οικονομική και περιβαλλοντική επιτυχία προκύπτουν αφενός, όταν εκτιμώνται οι ιδέες και η γνώση των ανθρώπων και αφετέρου, όταν τους δίνεται η εξουσία και κατ'επέκταση η δυνατότητα να παίρνουν αποφάσεις ανεξάρτητα από εξωτερικούς φορείς (Blackstock & Richards, 2007).

Η αποτελεσματική διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, απαιτεί πρώτα απ' όλα, κατανόηση των πολύπλοκων οικολογικών και κοινωνικών σχέσεων που επικρατούν στις αγροτικές περιοχές και δεύτερον εκτίμηση των ιδεών και των συνολικών γνώσεων που διαθέτουν οι τοπικές κοινωνίες (West, Igoe & Brockington, 2006). Τόσο οι αρχές διατήρησης του περιβάλλοντος, όσο και οι άνθρωποι που ζουν μέσα και γύρω από τις προστατευόμενες περιοχές, έχουν ιδιαίτερα πλεονεκτήματα, αλλά και τους περιορισμούς αυτών. Για το λόγο αυτό, τόσο τα πλεονεκτήματα, όσο και οι δεξιότητες των επαγγελματιών πρέπει να συνδυαστούν με τα δυνατά σημεία των πολιτών των τοπικών κοινοτήτων, διότι αυτού του είδους η διαδικασία συμμετοχής, στην καλύτερη περίπτωση, οδηγεί στην πραγματική ενδυνάμωση των κατοίκων της περιοχής και στην καλύτερη δυνατή διατήρηση των προστατευόμενων περιοχών (Wesselink et al., 2011).

4. Η οικονομική διάσταση των προστατευόμενων περιοχών

4.1 Η επιχειρηματική διάσταση των προστατευόμενων περιοχών

Ένα από τα πολλά οφέλη των προστατευόμενων περιοχών, είναι το γεγονός ότι μπορούν να αξιοποιηθούν από επιχειρηματική άποψη. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι, τα εμπορικά κέντρα των πόλεων, τα οποία αποτελούνται έναν μικρότερο αριθμό καταστημάτων, τα οποία με την σειρά τους προσφέρουν στους πολίτες πλήθος υπηρεσιών, όπως τρόφιμα, δυνατότητες για ψυχαγωγία, επαγγελματικές ευκαιρίες κλπ. (Berkes, 2004). Κατά τον ίδιο τρόπο, οι προστατευόμενες περιοχές και τα οικοσυστήματα που βρίσκονται σε αυτές, προσφέρουν όλα τα είδη για την επιβίωση του ανθρώπου και το πιο σημαντικό, είναι ότι συντελούν στο να

διατηρηθούν τα προαναφερθέντα οικοσυστήματα, να προστατεύεται το φυσικό περιβάλλον κλπ. Φυσικά, οι άνθρωποι που συναποτελούν τα κοινωνικά σύνολα γύρω από τις εκάστοτε προστατευόμενες περιοχές, είναι εκείνοι που στην παρομοίωση που προαναφέρθηκε, έχουν τον ρόλο του πελάτη και μπορούν, να εκμεταλλευτούν τους πόρους και τις δυνατότητες, που τους προσφέρονται κάθε φορά (Κέφης, 2014). Είναι σημαντικό να αναφερθεί, ότι εφόσον οι προστατευόμενες περιοχές διακρίνονται σε διαφορετικές κατηγορίες, η κάθε μια από αυτές, εξυπηρετεί τις αντίστοιχες κατηγορίες ανθρώπων που επιθυμούν να τις εκμεταλλευτούν. Επομένως, μπορεί να σημειωθεί, ότι οι υπηρεσίες και τα αγαθά που μπορούν να απολαύσουν τα άτομα, είναι ποικίλουν βάσει των κατηγοριών των προστατευόμενων περιοχών στις οποίες ανήκουν (Holmes, 2003).

Η πιο ευρεία και βασική κατηγοριοποίηση των αγαθών που προαναφέρθηκαν είναι σε δύο κατηγορίες και συγκεκριμένα, στα δημόσια και στα ιδιωτικά αγαθά. Στα δημόσια αγαθά τα οποία μπορούν να εξαχθούν από τις προστατευόμενες περιοχές, ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε τους καθαρούς υδάτινους πόρους, η προστασία από την κλιματική αλλαγή μέσω της δέσμευσης διοξειδίου του άνθρακα και η προστασία των ειδών προς εξαφάνιση (χλωρίδα και πανίδα), μέσω της διατήρησης των φυσικών χαρακτηριστικών που επικρατούν σε ένα φυσικό περιβάλλον. Από την άλλη πλευρά, στα ιδιωτικά αγαθά, ανήκουν τα προϊόντα αλιείας, ξυλείας και κυνηγιού. Φυσικά, στο σημείο αυτό, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι τα οικονομικά σχέδια μιας χώρας πρέπει σε κάθε περίπτωση να έχουν μεριμνήσει, ούτως ώστε το σύνολο των οικονομικών αναγκών του κράτους να συμβαδίζει, με εκείνο των αναγκών των προστατευόμενων περιοχών (Batisse, 1982).

Είναι ευρέως γνωστό, ότι αναφορικά με τις προστατευόμενες περιοχές, η πλειονότητα του παγκόσμιου πληθυσμού, συμφωνεί ότι οι προαναφερθείσες αποτελούν ένα θέμα για το οποίο οι απόψεις διίστανται (Holmes, 2003). Από την μια πλευρά υπάρχουν άνθρωποι παγκοσμίως, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι η ύπαρξη εξειδικευμένης διαχείρισης για τις προστατευόμενες περιοχές αντιτίθεται σε μεγάλο βαθμό με τα ανθρώπινα δικαιώματα των κοινοτήτων τοπικού χαρακτήρα, διότι οι κάτοικοι που μένουν γύρω από αυτές, στερούνται της πρόσβασης στα αγαθά τους και ως αποτέλεσμα, υπάρχουν επιπτώσεις στην ζωή τους, οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα (Βέλλη, 2006).

Λόγω των παραπάνω, οι κάτοικοι αντιτίθενται με την συμπεριφορά και τις ενέργειές τους, σε οποιαδήποτε απόπειρα αποτελεσματικής διαχείρισης για τις περιοχές αυτές, των οποίων ύπαρξη αλλά και η διατήρηση της τελευταίας, κατέχει σημαντικό ρόλο για την βιωσιμότητα του ανθρωπίνου γένους (Deke, 2008). Το πώς θα αντιδράσουν οι πολίτες αυτοί είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς συμφωνώντας και υποστηρίζοντας την διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, η θετική και αποτελεσματική έκβαση είναι δεδομένη. Αντιθέτως, ένας άλλος αριθμός τοπικών κοινωνιών, αναφέρουν ότι χάρη στις προστατευόμενες περιοχές, παρουσιάστηκαν ευκαιρίες για αυτούς, καθώς δημιουργήθηκαν θέσεις εργασίας, αναπτύχθηκε ο τουρισμός και απέκτησαν πρόσβαση σε πόρους, τους οποίους δεν θα είχαν γνωρίσει ποτέ, διότι το πιο πιθανό είναι να είχαν εκλείψει (Abakerli, 2001). Παράλληλα, οι κοινωνίες αυτές αντιλήφθηκαν το γεγονός ότι, αν προσπαθήσουν και πετύχουν εν τέλει να βελτιώσουν την διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, οι υπηρεσίες που θα προσφέρονται από αυτά τα οικοσυστήματα, θα ενισχύσουν σε πολύ μεγάλο βαθμό την οικονομική κατάσταση και δραστηριότητα τους (Brockington, 2004).

Ωστόσο, όταν τίθεται το ζήτημα της προστασίας των περιοχών αυτών, εφαρμόζεται ένα σύνολο μέτρων αρκετά αυστηρού χαρακτήρα, τα οποία τις περισσότερες φορές πλήττουν τους τοπικούς κατοίκους, καθώς περιορίζονται οι καθημερινές τους δραστηριότητες, ενώ παράλληλα κινδυνεύει και το βιοτικό τους επίπεδο, ιδιαίτερα όταν γίνεται λόγος για φτωχότερα κράτη, στα οποία οι πολίτες βασίζονται σχεδόν αποκλειστικά στα αγαθά που αποκτούν από την εκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος (Idle & Bines, 2004).

4.2 Πώς επωφελούνται αλλά και βλάπτονται οι τοπικές κοινωνίες;

Το σύνολο των τοπικών κοινοτήτων που βρίσκονται κοντά και γύρω από προστατευόμενες περιοχές, μπορεί σαφώς να επωφεληθεί από αυτές, αλλά και να ζημιωθεί κατά κάποιο τρόπο. Τα κόστη, μπορούν να κυμαίνονται από την μετατόπιση των κοινοτήτων, έως απώλεια των υποδομών που έχουν δημιουργήσει, κυρίως εξαιτίας της υποχρεωτικής υλοτομίας, που επιβάλλεται από αρμόδιους φορείς (Bajracharya, Furley & Newton, 2006).

Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο κόστος όπως προαναφέρθηκε είναι ο εκτοπισμός, ο οποίος υπό την ευρεία έννοια, σημαίνει την αναγκαστική απομάκρυνση των τοπικών κοινοτήτων από τη γη τους. Ιδιαίτερα για τις κοινότητες που ζουν μέσα ή γύρω, από αυστηρά προστατευμένες περιοχές, ο εκτοπισμός είναι η φυσική απομάκρυνση των κοινοτήτων από τη γη, με το κόστος τον περιορισμού των πόρων για την τοπική κοινότητα (Fennell & Weaver, 2005). Ο εκτοπισμός των ντόπιων πληθυσμών από τα εθνικά πάρκα, είναι ένα από τις πιο αμφιλεγόμενες και αμφισβητούμενες πτυχές των προστατευόμενων περιοχών και χρησιμοποιείται συχνά, για να τονίσει τη σύγκρουση μεταξύ της διατήρησης της βιοποικιλότητας και της μείωσης της φτώχειας. Λόγω του εκτοπισμού των πληθυσμών αυτών, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να συμβούν δυσάρεστα γεγονότα όπως, η απαλλοτρίωση των περιουσιακών στοιχείων γης και η απώλεια της πρόσβασης σε αυτή, η ανεργία, η απώλεια φυσικών και οικογενειακών κατοικιών, καθώς επίσης και πολιτιστικού χώρου, η κοινωνική, ψυχολογική και οικονομική καθοδική κινητικότητα, ο υποσιτισμός, η αυξημένη νοσηρότητα και θνησιμότητα, η απώλεια πρόσβασης σε δημόσια αγαθά όπως τα δάση και το νερό και η κοινωνική αποδιάρθρωση (Ευθυμίου, 2009). Επιπλέον, ως δεύτερη αρνητική συνέπεια για τις τοπικές κοινωνίες και ιδιαίτερα για την τοπική διαχείριση της γης, είναι οι αλλαγές στα δικαιώματα ιδιοκτησίας γης. Μικρές δασικές κοινότητες, συχνά θέτουν αυστηρούς νόμους σχετικά με τη χρήση γης, οι οποίοι αποτελούν εφαρμογή παραδοσιακών θεσμών, που καταμερίζουν την ιδιοκτησία και την χρήση της γης. Οι υπεύθυνοι για τις προστατευόμενες περιοχές, συχνά αγνοούν αυτούς τους παραδοσιακούς θεσμούς, και αφαιρούν την εξουσία των τοπικών κοινοτήτων να ελέγχουν τη γη τους. Σαν αποτέλεσμα, αποδυναμώνονται οι θεσμοί των τοπικών πληθυσμών, αλλοιώνονται οι παραδοσιακές κοινωνικές δομές και κατ'επέκταση τα πολιτιστικά και πολιτισμικά στοιχεία (Γεωργούλη, 2019). Επιπλέον, μπορεί να ακολουθήσουν συγκρούσεις εντός της εκάστοτε κοινότητας, καθώς διαφορετικές ομάδες θα αρχίσουν να ανταγωνίζονται, για τον έλεγχο των φυσικών πόρων. Η εθνοτική ετερογένεια, που προκαλείται από τη μετανάστευση ή τον εκτοπισμό, τείνει επίσης να διαβρώνει την κοινωνική αλληλεγγύη και μπορεί να προκαλέσει συγκρούσεις στη χρήση των φυσικών πόρων. Οδηγούμαστε λοιπόν στην τρίτη συνέπεια, την περιορισμένη πρόσβαση στους φυσικούς πόρους. Σχεδόν εξ'ορισμού, οι προστατευόμενες περιοχές θα οδηγήσουν σε περιορισμό των φυσικών πόρων στις τοπικές

κοινότητες, με τον περιορισμό να ποικίλλει, ανάλογα με τα επιμέρους χαρακτηριστικά και τον τρόπο διαχείρισης κάθε περιοχής (Chicchón, 2000). Ο περιορισμός των πόρων, είναι επίσης μια μορφή εκτοπισμού. Ακόμη και αν επιτρέπεται στις τοπικές κοινότητες να παραμείνουν εντός ή γύρω από προστατευόμενες περιοχές, η απώλεια των δικαιωμάτων χρήσης γης μπορεί να προκαλέσει πολλούς από αυτούς τους ίδιους κινδύνους που αναφέρθηκαν για τους πλήρως εκτοπισμένους πληθυσμούς. Κλείνοντας τα κόστη των προστατευόμενων περιοχών, έχουμε τις συγκρούσεις μεταξύ του ανθρώπου και άγριας ζωής και την υποβάθμιση των φυσικών πόρων. Η σύγκρουση μεταξύ του ανθρώπου και της άγριας ζωής, γίνεται ένα ολοένα και πιο ανησυχητικό φαινόμενο, καθώς αυξάνεται ο ανθρώπινος πληθυσμός και μειώνονται οι φυσικοί χώροι κατοικίας για την άγρια πανίδα, όπως επίσης και οι πρακτικές που στοχεύουν στην αύξηση του πληθυσμού της άγριας πανίδας (Πλέσσας, 2012).

Από την άλλη πλευρά, έχουμε τα οφέλη που μπορούν να έχουν οι τοπικές κοινωνίες, από τις προστατευόμενες περιοχές. Το όφελος από τη διατήρηση της βιοποικιλότητας είναι σαφές σε παγκόσμια κλίμακα (Hockings, Stolton & Dudley, 2000). Τα ανέπαφα οικοσυστήματα, πιστεύεται ότι έχουν μεγαλύτερη ανθεκτικότητα στην αλλαγή και ότι παρέχουν περισσότερες οικοσυστημικές υπηρεσίες. Ωστόσο, τα άμεσα οφέλη για τα τοπικά μέσα διαβίωσης, εξαρτώνται από τις στρατηγικές διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών και συγκεκριμένα, την ένταξη ή τον αποκλεισμό των τοπικών κοινοτήτων και των βιοποριστικών τους δραστηριοτήτων, ή την κατανομή των οφελών της εκάστοτε προστατευόμενης περιοχής με τις γύρω από αυτήν κοινότητες (Idle & Bines, 2004). Αρχικά λοιπόν, ως πρώτο όφελος αναφέρουμε τις υπηρεσίες υποστήριξης και ρύθμισης, οι οποίες αφορούν την δημιουργία και διατήρηση εδαφών, την πρωτογενή παραγωγή, τη διατήρηση των υδρολογικών κύκλων, τον έλεγχο της απορροής, την πρόληψη της διάβρωσης του εδάφους και την αποθήκευση και ανακύκλωση βασικών θρεπτικών ουσιών από το έδαφος. Οι τοπικές κοινότητες, ενδέχεται να μην αναγνωρίζουν ή να μην εκτιμούν αυτές τις υπηρεσίες όταν τα οφέλη τους προκύπτουν σε περιφερειακή, εθνική και παγκόσμια κλίμακα, ειδικά δεδομένου, ότι το κόστος προστασίας επιβαρύνεται κυρίως τις τοπικές κοινότητες (Batisse, 1982). Μπορεί επίσης, να υπάρχουν αντισταθμίσεις μεταξύ βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων οφελών. Στην συνέχεια, υπάρχουν οι υπηρεσίες παροχής. Είναι πολύ πιθανό, συχνά οι υπηρεσίες παροχής που

παρέχονται από δασικές προστατευόμενες περιοχές, να προσδιοριστούν και να ποσοτικοποιηθούν, καθώς είναι ως επί το πλείστον άμεσα οφέλη με ορατά οικονομικά αποτελέσματα. Η εξάρτηση των τοπικών κοινοτήτων από τους φυσικούς πόρους, έχει ήδη επισημανθεί και θα μπορούσε να προταθεί, ότι ένα από τα μεγαλύτερα οφέλη των προστατευόμενων περιοχών για τους ντόπιους, είναι η προστασία των φυσικών πόρων για τις μελλοντικές γενιές (Deke, 2008). Πρέπει να υπάρχει μια ισορροπία μεταξύ του περιορισμού των πόρων και της χρήσης αυτών. Τέλος, στα οφέλη των τοπικών κοινωνιών από τις προστατευόμενες περιοχές, μπορούμε να αναφέρουμε την ανάπτυξη του οικότουρισμού, τα σχέδια άμεσων πληρωμών, στα οποία οι μη κυβερνητικές οργανώσεις ή οι κυβερνητικές υπηρεσίες πληρώνουν απευθείας τις τοπικές κοινότητες ή τους ιδιώτες ιδιοκτήτες γης, για τη διατήρηση των οικοσυστημάτων, των υπηρεσιών αυτών και των ειδών τους και τέλος, την ενίσχυση της κατοχής γης και την προστασία από εξωτερικές απειλές (Bajracharya, Furley & Newton, 2006).

4.3 Η χρηματοδότηση των προστατευόμενων περιοχών

Η σημασία της διατήρησης της βιοποικιλότητας και της προστασίας των οικοσυστημάτων είναι πολύ μεγάλη για το ανθρώπινο γένος. Έτσι έχουμε την δημιουργία των προστατευόμενων περιοχών. Οι τελευταίες, δεν συμβάλλουν μόνο στο πώς θα διατηρηθεί η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, αλλά προσφέρουν πολύτιμα αγαθά στους ανθρώπους. Ωστόσο, ο αριθμός των πόρων που απαιτούνται για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος είναι πολύ μικρός (Adams & Hutton, 2007). Με τον αυξανόμενο αριθμό των προστατευόμενων περιοχών και το φλέγον ζήτημα που αφορά την ανθρώπινη ευημερία, είναι πολύ δύσκολο να βρεθεί η απαραίτητη χρηματοδότηση για αυτές. Η ευθύνη των κυβερνήσεων στο παραπάνω είναι πολύ μεγάλη, καθώς στον προϋπολογισμό τους, καθιστούν την διατήρηση των προστατευόμενων περιοχών στις τελευταίες θέσεις, από άποψη αναγκαιότητας χρηματοδότησης. Υπάρχει αύξηση της διεθνούς προσφοράς, αλλά η διατήρηση της βιοποικιλότητας δεν κατατάσσεται ψηλά στις προτεραιότητες που δίνονται (Βέλλη, 2006).

Αναφέρουμε λοιπόν, ορισμένες σημαντικές πρακτικές χρηματοδότησης των προστατευόμενων περιοχών. Αρχικά, πρέπει να δημιουργηθούν δυνατότητες. Πολύ συχνά, παρατηρείται υποτίμηση, από πλευράς των δημοσίων φορέων, των πόρων, οι οποίοι είναι απαραίτητοι ώστε να εφαρμοστεί μια επιτυχημένη στρατηγική, προκειμένου να συγκεντρωθούν τα αναγκαία κεφάλαια (Abakerli, 2001). Πρέπει λοιπόν, να οικοδομηθούν συνεργασίες, οι οποίες όμως με την σειρά τους απαιτούν εξελιγμένα τεχνολογικά μέσα, έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό, σωστές και συχνές συνεννοήσεις. Έτσι, απαιτείται προετοιμασία προτάσεων, διατήρηση σχέσεων με ανθρώπους και οργανώσεις που πραγματοποιούν δωρεές, ορθή διαχείριση δωρεών, παρακολούθηση των χρηματικών κεφαλαίων και προετοιμασία εκθέσεων. Όλα τα παραπάνω με την σειρά τους, απαιτούν συνεργάσιμες ομάδες και αυτοματοποιημένες διαδικασίες.

Επιπλέον, πρέπει να κατανοούνται οι δωρητές πόρων (Πλέσσας, 2012). Στις ομάδες υποψήφιων δωρητών και υποστηρικτών, κατά πάσα πιθανότητα θα γίνει πλήθος προτάσεων. Η επιλογή των δωρητών, είναι απαραίτητο να γίνει με ιδιαίτερη προσοχή, προκειμένου η δωρεά να είναι επιτυχημένη. Επίσης, πρέπει να προσδιορίζονται επακριβώς τα άτομα, οι οργανισμοί, οι εταιρείες, ώστε να σημειώνουν παρόμοιο αριθμό αρχών ή να έχουν υποστηρίξει στο παρελθόν παρόμοια ζητήματα, με εκείνα που επιθυμούν να χρηματοδοτήσουν στις προστατευόμενες περιοχές. Πρόσωπα και οργανισμοί που συνδέονται με κάποιο τρόπο με την εκάστοτε προστατευόμενη περιοχή, έχουν αυξημένες πιθανότητες να χρηματοδοτήσουν (Ευθυμίου, 2009).

Είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει διαρκής και σύγχρονη ενημέρωση. Τα κεφάλαια που συγκεντρώνονται μέσω διαδικτύου, ως πρακτική λαμβάνει την αναγνώριση τόσο των επαγγελματιών του μάρκετινγκ, όσο και από των επενδυτών (Idle & Bines, 2004). Η υιοθέτηση των εργαλείων που χρησιμοποιούν, έχει την δυνατότητα να πετύχει την προσέλκυση νέων πιθανών χρηματοδοτών. Επίσης, η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, μπορεί να αξιοποιηθεί για έναν τυπικό τρόπο διαφήμισης και κατ επέκταση καθοδήγησης των πιθανών δωρητών στην χρηματοδότηση (Deke, 2008).

Τέλος είναι πολύ σημαντικός ο παράγοντας της διαφοροποίησης. Χωρίς να γίνεται λόγος για της κλασική μορφή συγκέντρωσης κεφαλαίων, αναφέρουμε την ύπαρξη μηχανισμών που αναλαμβάνουν την επιτέλεση αυτού του έργου για τις προστατευόμενες περιοχές. Πιο

συγκεκριμένα, μιλάμε για μηχανισμούς όπως τα εισιτήρια εισόδου σε ένα εθνικό πάρκο, οι εκχωρητικές πρακτικές από τις κυβερνήσεις και τα καταστήματα τουριστικών σουβενίρ. Εναλλακτικά μπορούμε να σημειώσουμε τον τουρισμό, μέσω του οποίου μπορεί να διοργανωθεί ένας αριθμός ξεναγήσεων για την προσφορά μοναδικών εμπειριών στους ενδιαφερόμενους. Επιπλέον, το σύνολο περιβαλλοντικών υπηρεσιών όπως η ύδρευση και η ηλεκτροδότηση, ενώ οι ιδέες που μπορούν να αντληθούν από το μάρκετινγκ και την φιλοσοφία της χρηματοδότησης, θα μπορούσαν να επεκτείνουν των κατάλογο επιλογών για την χρηματοδότηση των προστατευόμενων περιοχών (Brockington, 2004).

4.4 Πώς συμβάλλουν οι προστατευόμενες περιοχές στην μείωση της φτώχειας;

Όσοι ασχολούνται με τις προστατευόμενες περιοχές, έχουν πολύ σαφείς στόχους σχετικά με την βιοποικιλότητα, ενώ όσοι ασχολούνται με τη φτώχεια ως φαινόμενο, εστιάζουν στη βελτίωση των μέσων διαβίωσης των ανθρώπων αυτών, κυρίως μέσω της αύξησης του εισοδήματός τους (Fennell & Weaver, 2005). Ωστόσο, στην πραγματικότητα υπάρχει σύνδεση μεταξύ της φτώχειας και των προστατευόμενων περιοχών. Οι προστατευόμενες περιοχές, βρίσκονται συχνά σε απομακρυσμένες περιοχές, όπου οποιοσδήποτε κάτοικος της υπαίθρου έχει απομακρυνθεί από την κύρια οικονομία μιας χώρας. Οι φτωχοί άνθρωποι και οι προστατευόμενες περιοχές τείνουν επομένως να συνδέονται αναπόφευκτα με έναν αρκετά πολύπλοκο τρόπο. Φυσικά, υπάρχει ένας μεγάλος κατάλογος τρόπων, με τους οποίους οι προστατευόμενες περιοχές, μπορούν να μειώσουν την φτώχεια (Chicchόη, 2000).

Αρχικά, πρέπει να αποσαφηνιστεί, το ποιες κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών μπορούν και ποιες δεν μπορούν να συμβάλλουν στη μείωση της φτώχειας. Είναι σημαντικό επίσης, να είμαστε σαφείς τόσο για το είδος, όσο και για την κλίμακα της συμβολής που μπορούν να έχουν οι προστατευόμενες περιοχές στις στρατηγικές μείωσης της φτώχειας (Berkes, 2004). Επιπλέον, απαιτείται η δημιουργία ισχυρών και λειτουργικών συνεργασιών, μεταξύ των διαφόρων εμπλεκόμενων τομέων, όπως οι κυβερνητικές υπηρεσίες και οι τοπικές ομάδες, για την υλοποίηση πλήρως ολοκληρωμένων έργων με σαφείς στόχους και μέτρα για την μείωση της φτώχειας. Όταν η δημιουργία μιας προστατευόμενης περιοχής ενδέχεται να οδηγήσει σε

μειωμένη ευημερία για ορισμένες τοπικές κοινότητες, τότε θα πρέπει να εφαρμοστούν μέτρα για την μακροπρόθεσμη αποζημίωση των πληθυσμών αυτών, σχεδιασμένα βάσει των αναγκών τους και παραδοτέα με δίκαιο τρόπο μεταξύ τους (Πλέσσας, 2012).

Όσον αφορά στις τοπικές κοινωνίες, οι τελευταίες θα πρέπει να είναι ενεργές στα σχέδια, τους όρους και το κατά πόσο έχουν γίνει αντιληπτές οι ανάγκες τους. Φυσικά, η αποτελεσματική συμμετοχή, απαιτεί και καλή οργάνωση της κοινότητας. Από την πλευρά της συλλογής πληροφοριών, απαιτούνται επαρκή μέτρα, συμπεριλαμβανομένων κοινών δεικτών, που καλύπτουν τόσο τη διατήρηση όσο και τη μείωση της φτώχειας. Οι διαχειριστές προστατευόμενων περιοχών, πρέπει να κατανοούν όλο και περισσότερο τις ανάγκες και τη σημασία των φτωχών αγροτικών πληθυσμών και να τις εξετάζουν ενεργά και από νωρίς, στις διαδικασίες σχεδιασμού της διαχείρισης (Chape et.al, 2005). Αυτό συνεπάγεται, ότι θα πρέπει να δίνεται μεγαλύτερη σημασία στα κοινωνικά ζητήματα στα προγράμματα κατάρτισης για επαγγελματίες στην διατήρηση και στους διαχειριστές προστατευόμενων περιοχών. Πρέπει να αναφέρουμε, ότι ορισμένες προσπάθειες αποτυγχάνουν, επειδή τίθενται εξωπραγματικά υψηλοί στόχοι. Μια πιο εστιασμένη προσέγγιση, με μικρότερο αριθμό στόχων σχετικά με την διατήρηση, αλλά και κοινωνικών στόχων, μπορεί να είναι πιο ρεαλιστική υπό αυτές τις συνθήκες (Fennell & Weaver, 2005).

Αναφορικά με τον ιδιωτικό τομέα, οι προστατευόμενες περιοχές συνήθως διατηρούν τις αξίες τους μακροπρόθεσμα μόνο εάν υποστηρίζονται από τις τοπικές κοινωνίες, γεγονός που προϋποθέτει ότι οι ντόπιοι κάτοικοι δεν υφίστανται κόστη και ιδανικά αποκομίζουν καθαρά οφέλη (Bajracharya, Furley & Newton, 2006). Οι επιχειρήσεις που βασίζονται στο φυσικό κεφάλαιο μιας προστατευόμενης περιοχής, θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο να προσφέρουν περισσότερα οφέλη σε εκείνες τις κοινότητες που πλήττονται πιο άμεσα από τα μέτρα διατήρησης των προστατευόμενων περιοχών, για παράδειγμα δημιουργώντας και προσφέροντας θέσεις εργασίας. Επίσης, είναι σημαντικό να αναπτυχθούν μεμονωμένες συμφωνίες, βασιζόμενες στην εθνική νομοθεσία, ώστε να διασφαλιστεί, ότι οι αρχές των προστατευόμενων περιοχών και οι τοπικές κοινότητες θα αποζημιώνονται όποτε χρειάζεται με δίκαια μέσα. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν, ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους

μπορούν οι προστατευόμενες περιοχές και οι φορείς που εμπλέκονται σε αυτές, να συντελέσουν στην μείωση του φαινομένου της φτώχειας (Hockings, Stolton & Dudley, 2000).

5. Περιοχή μελέτης

5.1 Πρέσπες

Όταν κάποιος αντικρίζει για πρώτη φορά την περιοχή της Πρέσπας, του δίνεται η αίσθηση, ότι πρόκειται για μία χαμένη, αυτόνομη και απόμακρη περιοχή, η οποία περιβάλλεται από πολλά βουνά, ενώ μοιάζει να είναι το ακραίο σημείο του πλανήτη. Ωστόσο, οι Πρέσπες έχουν τον τίτλο της καρδιάς των Βαλκανικών χωρών (Παπαδόπουλος, 2010).

Η περιοχή των λιμνών των Πρεσπών έχει την θέση του πρώτου διασυνοριακού πάρκου των Βαλκανίων, ενώ το οικοσύστημά της είναι μεγάλης σημασίας, λόγω της βιοποικιλότητας και των ενδημικών ειδών της. Η τοποθεσία της, όπως προαναφέρθηκε, είναι στην Βαλκανική χερσόνησο και συγκεκριμένα στην βορειοδυτική Ελλάδα, στα 850 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, ενώ παράλληλα συνορεύει με την Ελλάδα, την Αλβανία και την Βόρεια Μακεδονία (Καρατσιβούδη, 2016). Η περιοχή της Πρέσπας, φιλοξενεί περισσότερα από 1.500 είδη φυτών, 40 είδη θηλαστικών, 260 αποδημητικά και μη πτηνά, 32 είδη ερπετών και αμφιβίων και 17 είδη ψαριών, μεταξύ των οποίων, ορισμένα είδη συναντώνται αποκλειστικά εκεί. Είναι αξιοσημείωτο, ότι οι υγρότοποι της Πρέσπας, αποτελούν το ιδανικό σημείο για τους παρατηρητές πουλιών. Τα γύρω βουνά της περιοχής της Πρέσπας, την καθιστούν ένα από τα καταλληλότερα ενδιαιτήματα καφέ αρκούδων, λύκων, αίγαγρου και αγριόχοιρου, ενώ η λίμνη φιλοξενεί αποικίες αναπαραγωγής δαλματικών και λευκών πελεκάνων, καθώς και πυγμαίων κορμοράνων.

Η λίμνη της Πρέσπας, καλύπτει έκταση 294 τ.χλμ., με μέγιστο βάθος τα 54 μέτρα. Οι λίμνες της Πρέσπας βρίσκονται σε μια τεκτονική κοιλάδα, μεταξύ των βουνών Μπάμπα στα ανατολικά (2601μ), Γκαλιτσιτσα (288μ) και Πέτρινου στα δυτικά και του βουνού Σούβα Γκόρα (1857μ) στα νότια. Το Εθνικό Πάρκο του βουνού Γκαλιτσιτσα, χωρίζει τη λίμνη της Μεγάλης Πρέσπας από τη λίμνη Οχρίδα. Η λίμνη των Πρεσπών βρίσκεται στο υψόμετρο που είναι 150 μέτρα υψηλότερο από το υψόμετρο της λίμνης της Οχρίδας και έτσι το νερό από τη λίμνη των Πρεσπών συνεχίζει να χύνεται στην Οχρίδα. Τα βουνά που περιβάλλουν τις λίμνες των

Πρεσπών είναι στο μεγαλύτερο ποσοστό τους πάνω από 2000 μέτρα ύψος και προσφέρουν υπέροχη θέα στα γαλάζια νερά της λίμνης, ενώ υπάρχουν και διάσπαρτοι οικισμοί στις όχθες της, όπου ζουν φιλόξενοι ντόπιοι κάτοικο σε παραδοσιακά πέτρινα σπίτια (Γυμνοπούλου, 2016).

Οι δύο λίμνες Πρέσπας, η μικρή και η μεγάλη, συνδέονται η μία με την άλλη μόνο με μια στενή λωρίδα ξηράς και είναι οι μόνες λίμνες στη Βαλκανική Χερσόνησο που έχουν νησιά. Η Μικρή Πρέσπα βρίσκεται σχεδόν εξ ολοκλήρου στον ελλαδικό χώρο, ενώ την κατοχή ενός μικρού τμήματός της στο νότιο μέρος, έχει η Αλβανία. Η λίμνη της Μεγάλης Πρέσπας, ανήκει εξ αδιαιρέτου σε τρία κράτη, ενώ το πιο μεγάλο ποσοστό το έχει η Βόρεια Μακεδονία (Τσαρμακλή, 2017). Ο Άγιος Αχιλλεύς είναι ένα νησί, το οποίο ανήκει στην Μικρή Πρέσπα, στο οποίο χτίστηκε ο ιερός ναός Αγίου Αχιλλείου το 986 Μ.Χ.. Ο τσάρος της Βουλγαρίας, Σαμουήλ, αποφάσισε να χτίσει την εκκλησία αυτή, προσβλέποντας στην ανάδειξη της περιοχής αυτής σε πρωτεύουσα της Βουλγαρίας, η οποία τότε αποτελούσε αυτόνομο κράτος, ενώ παράλληλα θα χρησιμοποιούσε την ευρύτερη περιοχή της Πρέσπας ως σημείο εξορμήσεων, ενάντια στους Βυζαντινούς. Ο ναός του Αγίου Αχιλλείου ιδρύθηκε ως επισκοπικός ναός, στεγάζοντας για λίγο την έδρα του Πατριάρχη Βουλγαρίας, μετά τη μεταφορά του από την Έδεσσα. Ήταν στο νησί του Αγίου Αχιλλείου στη Μικρή Πρέσπα, όπου τον 11ο αιώνα η οικογένεια του Τσάρου Σαμουήλ παραδόθηκε στον Βυζαντινό Αυτοκράτορα Βασίλειο Β' και η Βουλγαρική Αυτοκρατορία έπαψε να υπάρχει. Το νησί του Αγίου Αχιλλείου, ακόμη και σήμερα αποτελεί ιδανικό τουριστικό προορισμό, όπου ο επισκέπτης απολαμβάνει την θέα της λίμνης, την ηρεμία, καθώς η έλευση αυτοκινήτων απαγορεύεται, την παρατήρηση της βιοποικιλότητας της λίμνης και πολλά άλλα αξιοθέατα (Καραγιάννη, 2010).

Ο Άγιος Πέτρος (Golem Grad) είναι μη κατοικημένο νησί στη λίμνη της Πρέσπας, έκτασης περίπου 18 εκταρίων, στο οποίο βρίσκονται αρχαία ερείπια από τη νεολιθική, ρωμαϊκή, ελληνική, βυζαντινή και οθωμανική εποχή. Η περιοχή της Πρέσπας, παρουσίασε κατά τη μακρόχρονη ιστορία της μια πολύ σημαντική γεωστρατηγική θέση. Κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, η περιοχή της Πρέσπας αποτέλεσε δημοφιλές, εμπορικό κέντρο (Hollis & Stevenson, 1997).

Ένα από τα πιο διάσημα πολιτιστικά και ιστορικά μνημεία σε όλα τα Βαλκάνια, από τη Βυζαντινή περίοδο, είναι η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, που χτίστηκε τον 12ο αιώνα στο χωριό Κουρμπίνοβο (Kurbinovo). Ωστόσο, υπάρχουν πολλές άλλες εκκλησίες, μοναστήρια και ασκητήρια της περιοχής των Πρεσπών, ιστορικής σημασίας. Ενδεικτικά αναφέρουμε, την εκκλησία του Αγίου Γερμανού, που χτίστηκε τον 11ο αιώνα, η εκκλησία του Αγίου Νικολάου που χτίστηκε τον 15ο αιώνα και η εκκλησία της Παναγίας της Πορφύρας, στο νησί του Αγίου Αχιλλείου. Στην περιοχή των Πρεσπών, καταγράφονται 130 αρχαιολογικές τοποθεσίες, από διάφορες περιόδους ανάπτυξης του υλικού πολιτισμού, περίπου 1000 αρχαιολογικά εκθέματα, 500 είδη νομισμάτων και 450 εκθέματα εθνολογικής κληρονομιάς.

Τον Ιούνιο του 2013, το αλβανικό τμήμα της Πρέσπας, προστέθηκε στον κατάλογο των Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας, βάσει της Σύμβασης Ραμσάρ, ενώ το τμήμα της λίμνης των Πρεσπών που ανήκει Βόρεια Μακεδονία, βρίσκεται στη λίστα Ramsar από το 1995. Η λίμνη των Πρεσπών, είναι μία από τις τρεις μεγαλύτερες λίμνες της Βαλκανικής Χερσονήσου (Grazhdani, 2016).

Η περιοχή της Πρέσπας, έχει την μεγαλύτερη και πιο επιτυχημένη παραγωγή μήλων στα Βαλκάνια. Τα μήλα που παράγονται στην περιοχή αυτή, χαρακτηρίζονται από την υψηλή ποιότητά τους (Catsadorakis & Malakou, 1997). Όπως σχεδόν σε όλες τις γωνιές των Βαλκανίων, οι κόκκινες πιπεριές είναι επίσης χαρακτηριστικό της περιοχής των Πρεσπών, οι οποίες κρέμονται σε δεσμίδες στον ήλιο για να στεγνώσουν και να προσφέρουν στην ατμόσφαιρα, καλοκαιρινές μυρωδιές και χρώματα. Οι πιπεριές περιέχουν ένα φυσικό χαλαρωτικό, το οποίο βοηθά στη μείωση του άγχους, της κατάθλιψης, όπως επίσης και στην ανακούφιση της αϋπνίας. Οι κόκκινες πιπεριές στις όχθες της λίμνης των Πρεσπών, αποτελούν τη βάση πολλών παραδοσιακών και διεθνώς γνωστών πιάτων της περιοχής (Hollis & Stevenson, 1997). Οι κόκκινες πιπεριές της περιοχής των Πρεσπών αποτελούν ένα στοιχείο της πολυετούς παράδοσης της περιοχής, ενώ στο πέρασμα των χρόνων, καθιερώθηκε ως κοινό μυστικό, ότι σε ολόκληρη την Μακεδονία μπορεί κάποιος να απολαύσει τις κόκκινες πιπεριές μέσα από πλήθος παραδοσιακών και μη, συνταγών (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης, 2000).

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι ο τουρισμός και ιδιαίτερα ο νησιωτικός, αποτελεί ένα πολύ σημαντικό στοιχείο για την λίμνη της Πρέσπας. Η ακτή του δυτικού τμήματος της

λίμνης των Πρεσπών, έχει κατά μήκος της γκρεμούς, ενώ στο ανατολικό τμήμα συναντώνται γραφικές αμμουδιές (Matzinger, et. al, 2006). Το νερό της λίμνης των Πρεσπών έχει την υψηλότερη θερμοκρασία του τον Αύγουστο, 24,3 βαθμούς Κελσίου, ενώ το χειμώνα είναι το πιο κρύο και μερικές φορές μπορεί να παγώσει. Υπάρχουν πολλοί επισκέπτες που περπατούν, ή επιλέγουν να κάνουν πεζοπορία, ακολουθούν τους χωματόδρομους και ορεινά μονοπάτια, προκειμένου να εξερευνήσουν εγκαταλελειμμένα χωριά, ιστορικά μνημεία ή την πλούσια χλωρίδα και πανίδα της περιοχής των Λιμνών των Πρεσπών. Επιπλέον, υπάρχουν πολλές και διάφορες δραστηριότητες με βάση το νερό, οι οποίες είναι διαθέσιμες στη λίμνη της Μεγάλης Πρέσπας. Για παράδειγμα, οι ψαράδες πραγματοποιούν περιηγήσεις με τις βάρκες τους από το χωριό Ψαράδες, ενώ το καλοκαίρι οι επισκέπτες μπορούν κάνουν, κανό, καγιάκ, κωπηλασία και φυσικά μπορούν απλά να κολυπήσουν στην παραλία της Κούλας (Abeliotis, Detsis & Pappia, 2013). Η περιοχή των Πρεσπών, είναι οικολογικά το πιο καθαρό μέρος της Μακεδονίας, καθώς το φυσικό περιβάλλον της είναι φαινομενικά ανέγγιχτο από ανθρώπινα χέρια. Στα πλαίσια του τουρισμού πάλι, οργανώνονται εκδρομές με πλοίο σε όλο το νησί και εκδρομές στην ξηρά υπό την αιγίδα του Εθνικού Πάρκου Galicica. Ο λευκός πελεκάνος, το μαύρο κοράκι, ο ερωδιός και ο γλάρος, συγκεντρώνονται κοντά στη λίμνη, ενώ παράλληλα υπάρχουν πολυπληθή κοπάδια ψαριών, πέστροφες, κυπρίνους, κυπρίνους με πτερύγια, μπάρα και άλλα. Από την άλλη πλευρά, οι καφέ αρκούδες που μπορούμε να συναντήσουμε στην Πρέσπα, ζουν στα βουνά που την περιβάλλουν. Η ομορφιά του τοπίου των λιμνών των Πρεσπών, τα γραφικά χωριά και η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, κυρίως από τη βυζαντινή και οθωμανική εποχή, αποτελούν πρόσθετο πόλο έλξης για τους επισκέπτες. Με την ακανόνιστη ακτογραμμή, την πληθώρα των κόλπων, την εξαιρετική καθαριότητα των νερών, την παρθένα φύση και το περιβάλλον, ανάμεσα σε τρία εθνικά πάρκα, οι λίμνες των Πρεσπών είναι πραγματικά μέρη αξιολημείωτα και είναι απαραίτητο να διατηρηθούν στο πέρασμα των χρόνων (Παπαδόπουλος, 2010).

5.2 Εθνικό Πάρκο Πρεσπών

5.2.1 Περιοχή

Όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη υποενότητα, οι λίμνες της Μικρής και της Μεγάλης Πρέσπας, συνορεύουν με τα κράτη της Ελλάδας, της Αλβανίας και της Βόρειας Μακεδονίας, ενώ είναι χαρακτηριστικό ότι περιβάλλονται από συστάδες ψηλών βουνών (Καραγιάννη, 2010). Παρά το γεγονός ότι οι Πρέσπες δεν φημίζονται για το εκτενές μέγεθός τους, αποτελούνται από πολλούς διαφορετικούς οικότοπους, ενώ η ύπαρξη πλούσιας βιοποικιλότητας είναι αυτή που τις χαρακτηρίζει. Επιστήμονες, ερευνητές και επισκέπτες από όλα τα κράτη της γης, επισκέπτονται τις Πρέσπες για τα σπάνια πτηνά, θηλαστικά, ερπετά, ψάρια και φυτά, καθώς εκτός από τον σπάνιο χαρακτήρα τους, πλήθος αυτών ανήκουν στα απειλούμενα είδη (Matzinger, et. al, 2006).

Το σύνολο των διεθνών συνθηκών και νόμων εθνικού και κοινοτικού χαρακτήρα, προστατεύουν τις Πρέσπες στο σύνολό τους. Στα τέλη της δεκαετίας του '90, η Μικρή και η Μεγάλη Πρέσπα, εντάχθηκαν στον κατάλογο των Εθνικών Δρυμών, ενώ το 2009, η ελληνική Πρέσπα, εντάχθηκε σε εκείνο των Εθνικών Πάρκων (Μπαζίνα, 2012). Έτσι, στα πλαίσια του Εθνικού Πάρκου Πρεσπών, σημειώνονται περισσότερες από 2.000 κατηγορίες και υποκατηγορίες φυτών, 49 διαφορετικές κατηγορίες οικοσυστημάτων, εκ των οποίων, οι 7 χρήζουν αποτελεσματικότερης διαχείρισης. Ιδιαίτερης σημασίας, είναι η παρατήρηση της άγριας πανίδας της περιοχής. Στην τελευταία, υπάρχουν πολλά και μεγάλα θηλαστικά, όπως είναι οι αρκούδες, οι λύκοι, οι αγριόχοιροι, τα ζαρκάδια, αλλά και πιο μικρά, όπως είναι οι αγριόγατες, οι βίδρες και τα κουνάβια. Μεγάλο πλούτο παρουσιάζουν τα είδη ψαριών που βρίσκονται στις λίμνες των Πρεσπών. Πιο συγκεκριμένα, συνολικά εντοπίζονται 23 κατηγορίες από αυτά, ενώ οι 9 από αυτές ανήκουν στον κατάλογο των ενδημικών ειδών (Abeliotis, Detsis & Pappia, 2013).

Επιπλέον, ένας ακόμη λόγος που οι Πρέσπες ως βιότοπος ξεχωρίζουν, είναι τα είδη πουλιών που ζουν εκεί. Αναλυτικότερα, συνολικά υπάρχουν 272 κατηγορίες πτηνών, εκ των οποίων, 143 συναντώνται αποκλειστικά στις Πρέσπες. Οι πιο δημοφιλείς στο ευρύ κοινό κατηγορίες

πτηνών, είναι οι αργυροπελεκάνοι και οι ροδοπελεκάνοι, αριθμώντας πάνω από 1000 μεμονωμένα πτηνά. Οι προαναφερθέντες αργυροπελεκάνοι, παρότι δεν υπάρχουν αποκλειστικά στις Πρέσπες, εκεί υπάρχει η πιο μεγάλη ομάδα τους παγκοσμίως (Μιλτιάδου, Μπαρτζώκα και Ιωάννα, 2014). Τέλος, ένα από τα πιο σημαντικά οικοσυστήματα, που υπάρχουν στις Πρέσπες, είναι οι καλαμιές, οι οποίες, φιλοξενούν κατά κάποιο τρόπο ένα ενδιαίτημα ιδιαίτερης σημασίας, διότι διαμορφώνουν τις κατάλληλες συνθήκες, προκειμένου να αναπαραχθούν σημαντικά είδη πτηνών, είναι το σύνολο των λευκοτσικνιάδων, των αργυροτσικνιάδων, των χαλκοκοτών, των νυχτοκοράκων και των λαγγόννων (Λυριντζή, 2015).

Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν, ότι το οικοσύστημα των πτηνών είναι εξαιρετικά σημαντικό για τις λίμνες των Πρεσπών, καθώς αποτελείται από σχεδόν 300 είδη αυτών. Επομένως, είναι φυσικό να έχουν σημειωθεί και διαμορφωθεί κατάλληλα συγκεκριμένες περιοχές στις οποίες ο εκάστοτε ενδιαφερόμενος μπορεί να παρατηρήσει το πολυπληθές αυτό οικοσύστημα. Ενδεικτικά, αναφέρονται οι περιοχές του Κόλπου των Ψαράδων, του Παραλιμνίου δάσους, του Αγίου Αχιλλείου, της Μικρολίμνης, της Πύλης προς Δασερή, του λόφου της Κρίνας, του διαύλου της Κούλας και της Σλάτινας (Matzinger, et. al, 2006).

5.2.2 Πρόγραμμα

Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι Πρέσπες ανήκουν στις προστατευόμενες περιοχές, είναι απαραίτητο να αναφερθεί το πρόγραμμα το οποίο βρισκόταν σε εξέλιξη μέχρι και το 2021, το οποίο αφορά την διεξαγωγή δράσεων, προκειμένου να προστατευτούν τα υδρόβια πουλιά της Μικρής Πρέσπας. Απώτερος σκοπός του προγράμματος, είναι να προσαρμοστούν τα οικοσυστήματα στα δεδομένα της κλιματικής αλλαγής και η παράλληλη δημιουργία οφελών για τις τοπικές κοινωνίες (LIFE Prespa Waterbirds) (Grazhdani, 2016).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, στόχος του προγράμματος ήταν να διατηρηθεί και να προστατευτεί η βιοποικιλότητα της μικρής Πρέσπας, δίνοντας ιδιαίτερη σημασία στο οικοσύστημα των πτηνών και συγκεκριμένα σε 9 κατηγορίες υδρόβιων πτηνών. Προσεγγίζοντας σφαιρικά, σημαντικά ζητήματα, τα οποία ασκούν μεγάλη επιρροή στο σύνολο της λειτουργίας του βιότοπου, έγιναν προσπάθειες, οι τοπικές κοινότητες που ζουν γύρω από τις Πρέσπες, να αποκομίσουν κάποιο όφελος. Σε δεύτερο χρόνο, αλλά με εξίσου μεγάλη

σημασία, στόχος ήταν η προσέγγιση της κλιματικής αλλαγής ως φαινόμενο και συγκεκριμένα οι επιδράσεις, που μπορεί να έχει αυτή στο σύνολο του οικοσυστήματος, όπως επίσης και το πώς το τελευταίο, θα προσαρμοστεί σε αυτήν (Καρατσιβούδη, 2016).

Το πρόγραμμα στο οποίο αναφερόμαστε διήρκησε 5 χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, ξεκίνησε το 2016, ενώ έληξε το Σεπτέμβριο του 2021. Έγιναν λοιπόν σχέδια, ούτως ώστε να πραγματοποιηθούν ερευνητικές δράσεις, διαχειριστικές παρεμβάσεις, αλλά και ενέργειες, προκειμένου να ευαισθητοποιηθεί το ευρύ κοινό. Αναλυτικότερα, ήταν πολύ σημαντικό να διαχειριστούν οι καλαμιές και ιδιαίτερα η έκταση αυτών. Επιπλέον, έπρεπε να διαχειριστεί η βλάστηση που υπήρχε στα αποστραγγιστικά κανάλια και έπρεπε να αποκατασταθούν οι εκβολές σε ορισμένα σημαντικά ρέματα, προκειμένου να αναπαραχθούν τα ψάρια. Την ίδια στιγμή, έγινε πρόβλεψη για την δημιουργία ενός πρωτοκόλλου, το οποίο πρότεινε να αξιολογηθεί η ευπάθεια, που είχαν οι υγρότοποι στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής (Γυμνοπούλου, 2016). Είναι σημαντικό να αναφερθεί, ότι το σύνολο των κατοίκων των περιοχών γύρω από τις Πρέσπες, έπρεπε να ενημερωθεί κατάλληλα, προκειμένου να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τυχόν κρούσματα της γρίπης των πτηνών στην κατηγορία των πελεκάνων, αλλά και άλλων υδρόβιων πτηνών. Καθώς ήταν γνωστό ότι θα προέκυπτε βιομάζα, μέσω της διαχείρισης, έπρεπε να γίνουν μελέτες για το πώς θα μπορούσε να αξιοποιηθεί αυτή, έχοντας υπόψη τα οφέλη των τοπικών κοινοτήτων. Μία ιδιαίτερα σημαντική πτυχή που θα είχε το πρόγραμμα, ήταν οι διασυνοριακές διαστάσεις που θα λάμβανε αυτό. Λαμβάνοντας αφόρμηση από το γεγονός, ότι οι Πρέσπες συνορεύουν με την Αλβανία και την βόρεια Μακεδονία, έγιναν σχέδια ώστε το σύνολο των κρατών αυτών, να συντελέσει στο να ενημερωθεί το μεγάλο και ετερόκλητο κοινό και να συμμετέχουν ενεργά οι τοπικές κοινότητες, στο ζήτημα της διαχείρισης του οικοσυστήματος, μέσω δράσεων εκπαιδευτικού και ενημερωτικού κυρίως χαρακτήρα (Τσαρμακλή, 2017).

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί το σύνολο των αποτελεσμάτων που είχε το πρόγραμμα, σχετικά με τη στοχοθεσία που είχε πραγματοποιηθεί. Αρχικά λοιπόν, αυξήθηκαν και βελτιώθηκαν οι πόροι, για την τροφή που θα λάμβαναν τα υδρόβια πτηνά. Επιπλέον, αυξήθηκε η διαθεσιμότητα για την τροφή αυτή, εφόσον βελτιώθηκαν τα υπάρχοντα ενδιαίτηματα, αλλά και δημιουργήθηκαν καινούργια για την αναπαραγωγή των ψαριών. Είναι

πολύ σημαντικό να αναφερθεί, ότι ελαχιστοποιήθηκαν οι αρνητικές επιδράσεις, που είχαν οι ανεξέλεγκτες πυρκαγιές στις καλαμιές, για το οικοσύστημα των πτηνών (Καρατσιβούδη, 2016). Είναι εξίσου σημαντικό, το γεγονός ότι αυξήθηκαν οι γνώσεις και η τεχνογνωσία, αναφορικά με το πώς αντιμετωπίζονται τα περιστατικά μαζικής θνησιμότητας των πτηνών, εξαιτίας κάποιας ασθένειας. Από την άλλη πλευρά, δημιουργήθηκε βιομάζα από τα καλάμια, η οποία χρησιμοποιήθηκε στο αγροτικό τομέα, γεγονός που ωφέλησε την τοπική κοινωνία. Επιπλέον, βελτιώθηκε ο τρόπος, που θα προσαρμοζόταν το οικοσύστημα στα πλαίσια της κλιματικής αλλαγής, το οποίο επετεύχθη, αφού διαχειρίστηκαν με αποτελεσματικό και κατάλληλο τρόπο τα ενδιαίτημα. Αναφορικά με την διασυνοριακή συνεργασία για τη διαχείριση και παρακολούθηση του υγροτόπου, το προαναφερθέν ενδυναμώθηκε σε μεγάλο βαθμό. Τέλος, επετεύχθη σε έναν εξίσου σημαντικό βαθμό, το να αυξηθεί η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινοτήτων (Γυμνοπούλου, 2016).

Ο λόγος, που το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής αναφέρεται συχνά στους στόχους του προγράμματος και έχει βαρύνουσα σημασία, είναι διότι το σύνολο των υγροτόπων, ανήκει στα πιο ευάλωτα οικοσυστήματα, στις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Ο τρόπος που θα λειτουργούν τα οικοσυστήματα θα επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό, εξαιτίας του γεγονότος ότι αυξάνεται διαρκώς η μέση θερμοκρασία, μειώνονται εξίσου οι βροχοπτώσεις, ενώ τα ακραία καιρικά φαινόμενα συμβαίνουν όλο και συχνότερα (Grazhdani, 2016). Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι παρατηρήθηκε, ότι αυξομειώνεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα η στάθμη της λίμνης της Μικρής Πρέσπας, γεγονός που θα επηρεάσει την ποσότητα νερού, που θα είναι διαθέσιμη για τα αρδευτικά έργα, ενώ η πλέον αρνητική συνέπεια που θα υπάρχει, είναι οι αλλαγές στις εκτάσεις που θα καταλαμβάνουν τα υγρά λιβάδια, τα οποία είναι ιδιαίτερα σημαντικά, διότι σε αυτά αναπαράγονται τα ψάρια, ενώ την ίδια στιγμή πολλά είδη πτηνών, τρέφονται από αυτά (Τσαρμακλή, 2017). Δεν πρέπει να ξεχνάμε, ότι εφόσον υπάρχουν τόσες αλλαγές στη θερμοκρασία, είναι πολύ πιθανή η εμφάνιση παρατεταμένων περιόδων ξηρασίας, οι οποίες ενισχύουν σημαντικά τους κινδύνους για πυρκαγιές στις καλαμιές, οι οποίες αποτελούν πολλές φορές φωλιά για αρκετά είδη πτηνών. Το προαναφερθέν, θα έχει αρνητικές συνέπειες, καθώς δεν θα μπορούν να αναπαράγονται και επίσης θα αλλοιωθεί το ευρύτερο φυσικό περιβάλλον. Φυσικά, στα σχέδια σχετικά με την διαχείριση των καλαμιών, θα

υπάρχουν όλες οι προβλέψεις, αναφορικά με τη στάθμη του νερού της Μικρής Πρέσπας, αλλά και τα ενδεχόμενα φαινόμενα ξηρασίας. Απώτερος σκοπός, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω είναι να δημιουργηθούν οι βάσεις, προκειμένου το οικοσύστημα να μπορεί να προσαρμοστεί σε αυτά τα νέα δεδομένα. Επιπλέον, αναφορικά με την δημιουργία του πρωτοκόλλου για την ευπάθεια των υγροτόπων, που αναφέραμε πρωτύτερα, αυτό θα περιέχει τρόπους και μέσα αντιμετώπισης. Έτσι, εκτός από τους υγρότοπους των Πρεσπών, θα μπορέσουν να βοηθηθούν και άλλοι υγρότοποι στη Μεσόγειο, οι οποίοι είναι βασική προϋπόθεση να έχουν αρκετές ομοιότητες, με αυτούς των Πρεσπών (Γυμνοπούλου, 2016).

Κλείνοντας το κεφάλαιο σχετικά Εθνικό Πάρκο Πρεσπών και το πρόγραμμα που δημιουργήθηκε για αυτό, είναι πολύ σημαντικό να αναφέρουμε τα σημεία της φιλοσοφίας που έχει το πρόγραμμα αυτό, σχετικά με το πώς επωφελείται η τοπική κοινότητα. Ο πυρήνας λοιπόν που έχει το πρόγραμμα αυτό, εστιάζει στο να προσεγγιστεί το οικοσύστημα, ως ζωντανός οργανισμός και να βελτιωθεί η λειτουργία του, προκειμένου να επωφεληθούν σε μεγάλο βαθμό, τόσο το φυσικό περιβάλλον, όσο και ο ανθρώπινος παράγοντας (Τσαρμακλή, 2017). Εκτός λοιπόν από όλους τους στόχους του προαναφέρθηκαν, οι οποίοι βρίσκονται ψηλά στην στοχοθεσία, στα πλαίσια του προγράμματος μεριμνήθηκε, να γίνουν ορισμένες δράσεις για να επωφεληθούν με άμεσο τρόπο, τόσο τα μέλη της τοπικής κοινωνίας, όσο και η οικονομική κατάσταση αυτής. Πιο συγκεκριμένα, εφόσον διαχειριστούν τα υγρά λιβάδια με αποτελεσματικό τρόπο, αναμένεται να αυξηθεί ο πληθυσμός των ψαριών, καθώς η αναπαραγωγή τους συμβαίνει σε αυτά. Επιπλέον, αφού καθαριστούν τα στραγγιστικά κανάλια και χρησιμοποιηθούν τα υπολείμματα βιομάζας στον αγροτικό τομέα, θα βελτιωθεί με την σειρά της και η αποστράγγιση των εκτάσεων γης, που ανήκουν στους ντόπιους κατοίκους. Από την άλλη πλευρά, εφόσον θα μεριμνηθεί, να προβάλλεται η περιοχή των Πρεσπών ως ιδανικός τουριστικός προορισμός, θα ενδυναμωθεί ο οικοτουρισμός. Τέλος, τα παιδιά των ντόπιων κατοίκων, βλέποντας την αναγνώριση που λαμβάνει η περιοχή στην οποία ζουν, αναμένεται να ενδιαφερθούν τόσο για την απόκτηση γνώσεων, για το οικοσύστημα με το οποίο έρχονται σε επαφή καθημερινά, όσο και για την ενεργό δράση τους, σε ό,τι αφορά την περιοχή αυτή (Καρατσιβούδη, 2016).

6.Μεθοδολογία

6.1. Περιοχή μελέτης και μέθοδος συλλογής δεδομένων

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στα εξής χωριά της Πρέσπας:

- Πλατύ
- Λαιμός
- Λευκώνας
- Καλλιθέα
- Μηλιώνα
- Άγιος Γερμανός
- Κώτας
- Τρίγωνο
- Ψαράδες
- Μικρολίμνη
- Πύλη
- Καρυές
- Βροντερό
- Άγιος Αχίλλειος
- Οξιά

Οι κοινότητες Κώτας και Τρίγωνο παρότι δεν ανήκουν στην οριοθετημένη περιοχή του NATURA 2000, θεωρείται ότι επηρεάζουν τα βιοτικά και αβιοτικά χαρακτηριστικά της προστατευόμενης περιοχής.

Σκοπός της έρευνας είναι να εξετάσει και να ερευνήσει τις κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις που επιφέρει στη ζωή των τοπικών κοινοτήτων η δημιουργία μιας προστατευόμενης περιοχής όπως τις αντιλαμβάνονται οι κάτοικοι της περιοχής αυτής.

Για την υλοποίηση του παραπάνω σκοπού, το βασικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν τα ερωτηματολόγια που μοιράστηκαν στους μόνιμους κατοίκους που ζουν στις κοινότητες της περιοχής αυτής. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από τρία ξεχωριστά μέρη:

- Στο μέρος Α ο ερωτώμενος καλείται να απαντήσει σε 7 γενικές ερωτήσεις (φύλο, έτος γέννησης, εκπαιδευτικό επίπεδο, εισοδηματικό επίπεδο, περιοχή διαμονής, διάρκεια διαμονής και επάγγελμα). Μερικές από αυτές τις ερωτήσεις είναι ανοιχτού τύπου.
- Στο μέρος Β υπάρχει ένας πίνακας των επιπτώσεων από την ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής στις καθημερινές δραστηριότητες της τοπικής κοινωνίας. Ο ερωτώμενος καλείται να βαθμολογήσει σε μια κλίμακα από 0 μέχρι 10 σύμφωνα με το αν θεωρεί τις συνέπειες αυτές θετικές ή αρνητικές (όπου 0 η πολύ αρνητική επίπτωση και 10 πολύ θετική επίπτωση).
- Τέλος, το μέρος Γ απαρτίζεται από γενικές, κλειστού τύπου ερωτήσεις για την τοπική κοινωνία και τον τρόπο ζωής των κατοίκων.

6.2.Χαρακτηριστικά του δείγματος

Για να οριστεί το δείγμα των κατοίκων βασιστήκαμε στα στοιχεία που αφορούν τον **πραγματικό πληθυσμό** των τοπικών κοινοτήτων, τα οποία ελήφθησαν από την Ελληνική στατιστική αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). Ο συνολικός πληθυσμός των κοινοτήτων αυτών (άτομα>20 ετών) ανέρχεται στα 1.560 άτομα και παρακάτω αναλύεται λεπτομερώς ο πληθυσμός αυτός.

Ανάλυση στοιχείων μόνιμου πληθυσμού

Άρρενες: 765

Θήλεις: 795

Ομάδες ηλικιών:

0-9 :118,

10-19: 167,

20-29: 155,

30-39: 183,

40-49:235,

50-59: 233,

60-69: 184,

70+ : 285

Μέση ηλικία: 45,2

Οικογενειακή κατάσταση

Άγαμοι: 528

Έγγαμοι, με σύμφωνο συμβίωσης και σε διάσταση: 863

Χήροι και χήροι από σύμφωνο συμβίωσης: 146

Διαζευγμένοι και διαζευγμένοι από σύμφωνο συμβίωσης: 23

Νοικοκυριά-πυρηνικές οικογένειες

Αριθμός νοικοκυριών: 514

Μέσο μέγεθος νοικοκυριού: 3

Αριθμός πυρηνικών οικογενειών: 455

Υπηκοότητα

Ελληνική: 1376

Άλλοι: 184

Ολοκληρωμένο επίπεδο εκπαίδευσης (άτομα γεννηθέντα το 2004 και πριν)

Πρωτοβάθμια: 586

Δευτεροβάθμια: 552

Τριτοβάθμια: 94

Λοιπά: 270

Κατάσταση ασχολίας

Απασχολούμενοι: 541

Ζητούσαν εργασία : 84

Μαθητές/σπουδαστές: 234

Συνταξιούχοι: 405

Οικιακά: 214

Λοιπά: 82

Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας

Πρωτογενής: 331

Δευτερογενής: 25

Τριτογενής: 185

Το μέγεθος του δείγματος-στόχου αρχικά ορίστηκε στα 300 άτομα. Το τελικό δείγμα που καταφέραμε να μαζέψουμε ήταν 254, με προϋπόθεση να έχουν όλοι ολοκληρώσει το 20^ο έτος της ηλικίας τους και η αναλογία μεταξύ των φύλων να είναι 53,93% άνδρες και 45,27% γυναίκες (Πίνακες 1α, 1β).

Το ποσοστό του δείγματος-στόχου αντιστοιχεί στο 19,92% του πραγματικού πληθυσμού (1.560 άτομα).

Πίνακας α: Κατανομή ανδρών ανά ηλικιακή κλάση και τοπική κοινότητα

ΑΝΔΡΕΣ	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80+
Πλατύ	4	7	4	8	6	3	2
Λαιμός	2	2	4	2	1	3	-
Λευκώνας	1	1	3	3	1	1	1
Καλλιθέα	-	3	2	4	4	1	-

Μηλιώνα	-	-	-	-	-	-	-
Άγιος Γερμανός	-	2	5	3	1	-	-
Κώτας	1	-	2	1	-	-	-
Τρίγωνο	1	-	-	-	-	-	-
Ψαράδες	1	2	1	3	-	2	-
Μικρολίμνη	2	2	-	4	2	-	-
Πύλη	-	2	2	1	2	2	-
Καρυές	-	-	3	-	-	-	-
Βροντερό	-	1	-	2	-	-	-
Άγιος Αχιλλεως	-	1	-	3	-	-	1
Οξιά	-	-	-	1	-	-	1

*9 άτομα από τους ερωτηθέντες δεν έδωσαν απάντηση για τον τόπο κατοικίας

Πίνακας 1β: Κατανομή γυναικών ανά ηλικιακή κλάση και τοπική κοινότητα

ΓΥΝΑΙΚΕΣ	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80+
Πλατύ	11	5	5	4	3	4	4
Λαιμός	2	5	4	3	1	1	-
Λευκώνας	1	2	5	2	1	-	-
Καλλιθέα	-	-	1	1	-	1	-
Μηλιώνα	-	-	1	-	-	-	-
Άγιος Γερμανός	2	4	4	-	2	-	-
Κώτας	-	-	1	-	-	-	-
Τρίγωνο	1	-	-	1	-	-	-

Ψαράδες	1	4	1	-	3	1	-
Μικρολίμνη	-	1	-	2	3	-	1
Πύλη	-	3	1	3	-	1	-
Καρυές	-	2	1	-	-	-	-
Βροντερό	1	-	-	-	-	-	-
Άγιος Αχίλειος	-	2	-	-	-	-	-
Οξιά	-	-	-	-	-	-	-

*4 άτομα από τους ερωτηθέντες δεν έδωσαν απάντηση για τον τόπο κατοικίας

6.3. Περιγραφή της έρευνας

Η διεξαγωγή της έρευνας ξεκίνησε στις 4-9-2016 και ολοκληρώθηκε στις 30-9-2016 και απευθυνόταν σε μόνιμους κατοίκους των παραπάνω τοπικών κοινοτήτων. Η διανομή των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε απευθείας στους κατοίκους, κατόπιν σχετικής ενημέρωσης για το σκοπό της έρευνας.

Σε όλες τις ημέρες της έρευνας υπήρξε σταθερή παρουσία ερευνητή ο οποίος πρώτα ενημέρωνε, και έπειτα φρόντιζε να λύσει τις σχετικές απορίες, να βοηθήσει όσα άτομα δυσκολεύονταν να απαντήσουν μόνα τους (π.χ. ηλικιωμένα άτομα) καθώς και να βεβαιωθεί ότι όλες οι ερωτήσεις απαντήθηκαν με ακρίβεια. Οι ερωτήσεις ήταν οι ίδιες για όλο το φάσμα του κοινού, ώστε να διασφαλιστεί η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου.

Οι κάτοικοι ως επί το πλείστον ήταν συνεργάσιμοι και πρόθυμοι να απαντήσουν τα ερωτηματολόγια που τους δόθηκαν. Η έρευνα ξεκίνησε από το χωριό Πλατύ στις 4-9-2016, με αποτέλεσμα η έρευνα να ολοκληρωθεί στις 30-9-2016 στο χωριό Άγιος Γερμανός. Κατά τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων διατηρήθηκε η ανωνυμία των ερωτηθέντων, κάτι που σκοπό είχε να εξασφαλίσει την ειλικρίνεια τους. Παρατηρήθηκε το φαινόμενο κάποιοι να μην θέλουν να αποκαλύψουν το επάγγελμα τους καθώς και το εισοδηματικό τους επίπεδο.

Ο χρόνος που απαιτήθηκε για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου ήταν κατά μέσο όρο περίπου 20 λεπτά. Οι έρευνες με ερωτηματολόγια πλεονεκτούν στο ότι είναι εύκολα μετρήσιμες και συγκρίσιμες.

Αφού ολοκληρώθηκε η διαδικασία, τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων κωδικοποιήθηκαν σε αρχεία Excel. Με τη χρήση του Excel πραγματοποιήθηκε η στατιστική ανάλυση των στοιχείων.

7.Αποτελέσματα της έρευνας

7.1. Μέρος Α: Δημογραφικά δεδομένα

Το αρχικό μέρος του ερωτηματολογίου (Μέρος Α) διερευνά τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων κατοίκων με ανοιχτού και κλειστού τύπου ερωτήσεις, όπως:

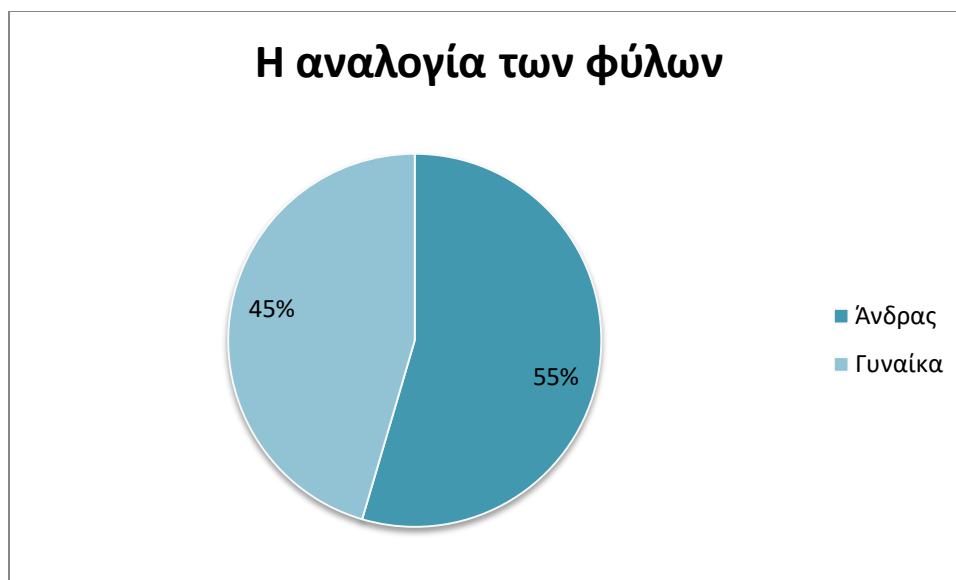
- το φύλο
- το έτος γέννησης
- το εκπαιδευτικό επίπεδο
- το εισοδηματικό επίπεδο
- την περιοχή διαμονής
- το διάστημα διαμονής στην περιοχή αυτή
- το επάγγελμα

Φύλο

Τα ερωτηματολόγια απάντησαν 254 ερωτώμενοι κάτοικοι των ευρύτερων ορίων της προστατευόμενης περιοχής και η αναλογία των φύλων φαίνεται στον παρακάτω πίνακα .

Πίνακας 2: Η αναλογία των φύλων

Φύλο	Απόλυτη τιμή (σε σύνολο 254)	Σχετική τιμή
Άνδρες	138	54.55%
Γυναίκες	116	45.45%

Γράφημα 1: Η αναλογία των φύλων

Ηλικία

Ο μέσος όρος ηλικίας των ερωτώμενων ανέρχεται στα 45,07 έτη.

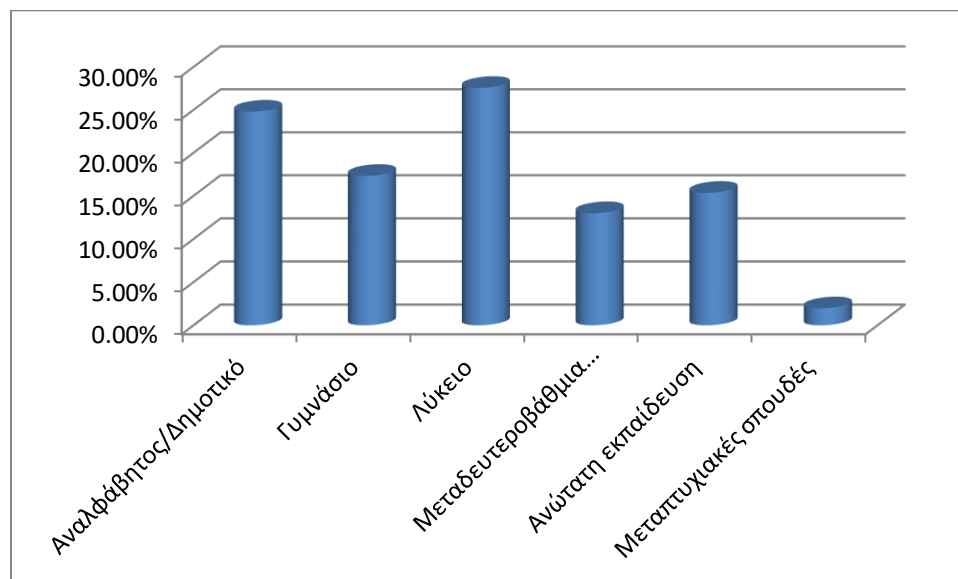
Εκπαιδευτικό επίπεδο

Για το στοιχείο αυτό χρησιμοποιήθηκε κλειστού τύπου ερώτηση για την απάντηση της οποίας δόθηκαν έξι επιλογές και οι απαντήσεις που ακολούθησαν παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 5):

Πίνακας 3: Εκπαιδευτικό επίπεδο

Κατηγορία	Απόλυτη τιμή (σε σύνολο 254)	Σχετική τιμή
Αναλφάβητος/Δημοτικό	63	24,8%
Γυμνάσιο	44	17,32%
Λύκειο	70	27,56%
Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση	33	12,99%
Ανώτατη εκπαίδευση	39	15,35%
Μεταπτυχιακές σπουδές	5	1,96%

--	--	--

Γράφημα 2: Εκπαιδευτικό επίπεδο

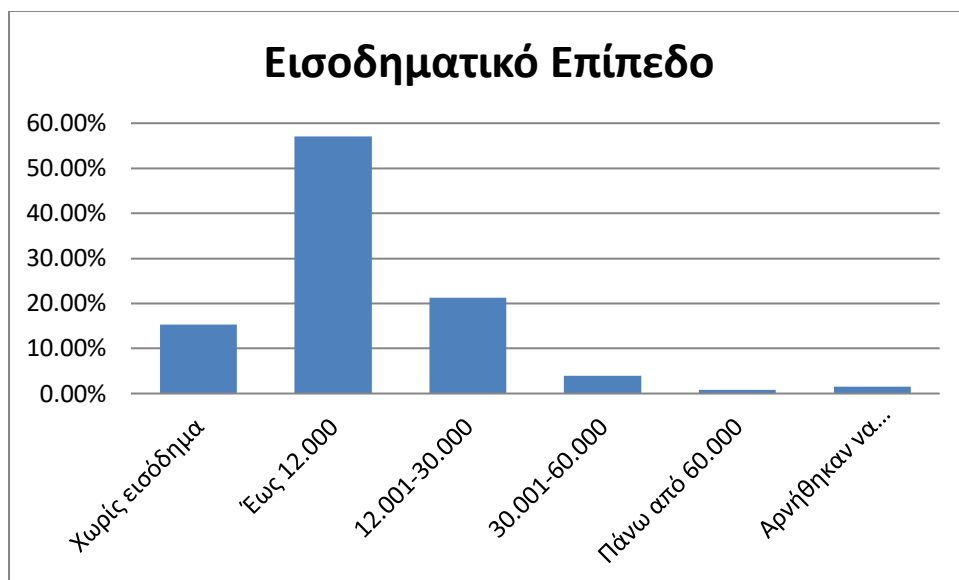
Εισοδηματικό επίπεδο

Όσον αφορά το εισόδημα οι απαντήσεις παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 6):

Πίνακας 4: Εισοδηματικό επίπεδο

Κατηγορία (ευρώ/έτος)	Απόλυτη τιμή (σε σύνολο 254)	Σχετική τιμή %
Χωρίς εισόδημα	39	15,35%
Έως 12.000	145	57,08%
12.001-30.000	54	21,25%
30.001-60.000	10	3,93%
Πάνω από 60.000	2	0,78%

*4 ερωτηθέντες, δηλαδή ποσοστό 1,57% αρνήθηκε να δώσει οποιαδήποτε απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα.

Γράφημα 3: Εισοδηματικό Επίπεδο

Περιοχή διαμονής

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στα εξής χωριά της Πρέσπας:

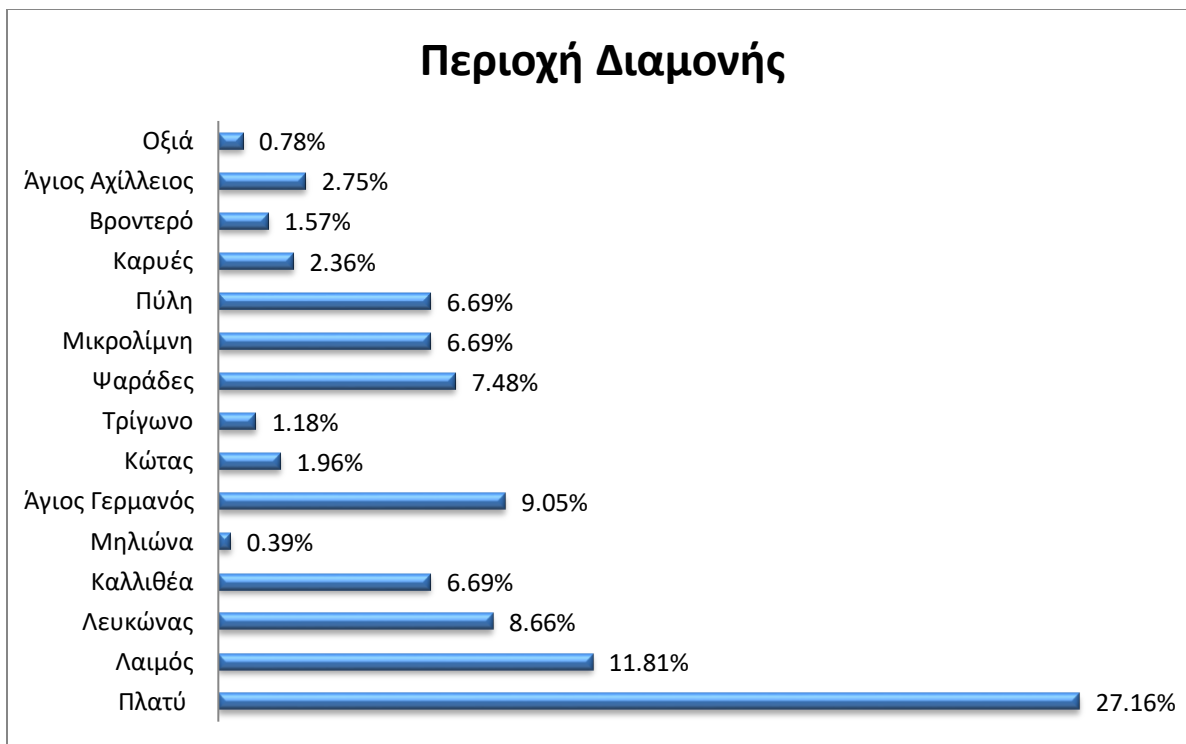
- Πλατύ
- Λαιμός
- Λευκώνας
- Καλλιθέα
- Μηλιώνα
- Άγιος Γερμανός
- Κώτας
- Τρίγωνο
- Ψαράδες
- Μικρολίμνη
- Πύλη
- Καρυές
- Βροντερό
- Άγιος Αχίλλειος
- Οξιιά

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας, οι ερωτηθέντες κατανέμονται στα συγκεκριμένα χωριά, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 7):

Πίνακας 5: Περιοχή διαμονής

Τοπική κοινότητα	Απόλυτη τιμή (σε σύνολο 254)	Σχετική τιμή %
Πλατύ	69	27,16%
Λαιμός	30	11,81%
Λευκώνας	22	8,66%
Καλλιθέα	17	6,69%
Μηλιώνα	1	0,39%
Άγιος Γερμανός	23	9,05%
Κώτας	5	1,96%
Τρίγωνο	3	1,18%
Ψαράδες	19	7,48%
Μικρολίμνη	17	6,69%
Πύλη	17	6,69%
Καρυές	6	2,36%
Βροντερό	4	1,57%
Άγιος Αχίλλειος	7	2,75%
Οξιά	2	0,78%

*12 ερωτηθέντες, δηλαδή ποσοστό 4,72% αρνήθηκε να δώσει οποιαδήποτε απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα.

Γράφημα 4: Περιοχή Διαμονής

7.2. Μέρος Β: Ερωτήσεις γνώσης και συμπεριφοράς

Στο μέρος Β οι συμμετέχοντες παραχώρησαν απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με:

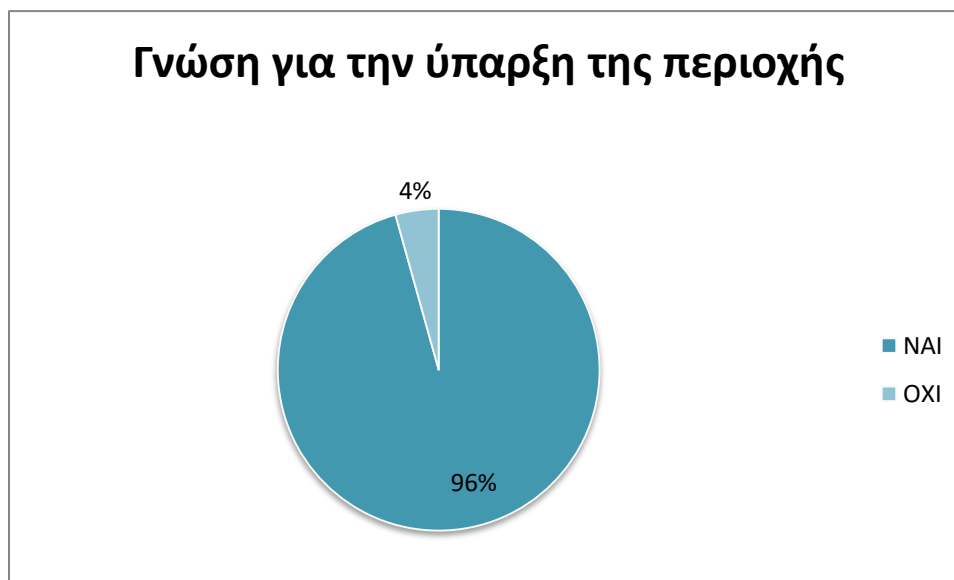
1. Τη γνώση τους για την ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής
2. Την πηγή άντλησης αυτής της πληροφορίας
3. Τη συχνότητα επίσκεψης της προστατευόμενης περιοχής
4. Το λόγο επίσκεψης της προστατευόμενης περιοχής

Αρχικά εξετάσθηκε η γνώση των ανθρώπων όσον αφορά την προστατευόμενη περιοχή της Πρέσπας. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκε ερώτηση κλειστού τύπου στην οποία οι απαντήσεις ήταν "ΝΑΙ" και "ΟΧΙ".

Στην **1^η ερώτηση**: «γνωρίζετε για την ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής "Εθνικό Πάρκο Πρεπών";» οι κάτοικοι απάντησαν σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 8):

Πίνακας 6: Γνώση για την ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής

Απάντηση	Απόλυτη τιμή (σε σύνολο 254)	Σχετική τιμή %
ΝΑΙ	243	95,66%
ΟΧΙ	11	4,33%

Γράφημα 5: Γνώση για την ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής

Ακολούθησε η **2^η ερώτηση** ανοιχτού τύπου: «Από πού έχετε αντλήσει αυτήν την πληροφορία;».

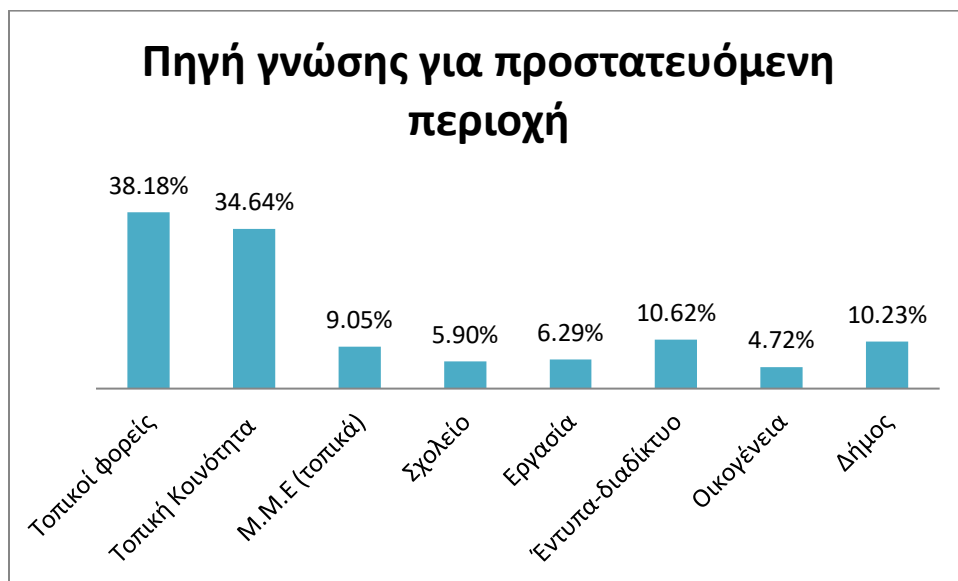
Οι απαντήσεις παρουσιάζονται στον Πίνακα 9:

Πίνακας 7: Πηγή γνώσης για την προστατευόμενη περιοχή

Πηγή γνώσης	Απόλυτη τιμή(254)	Σχετική τιμή %
Τοπικοί φορείς	97	38,18%
Τοπική Κοινότητα (Μόνιμοι κάτοικοι)	88	34,64%
Μ.Μ.Ε (τοπικά)	23	9,05%
Σχολείο	15	5,90%
Εργασία	16	6,29%
Έντυπα-διαδίκτυο	27	10,62%
Οικογένεια	12	4,72%
Δήμος	26	10,23%

*Κάποια άτομα έδωσαν πολλαπλές απαντήσεις.

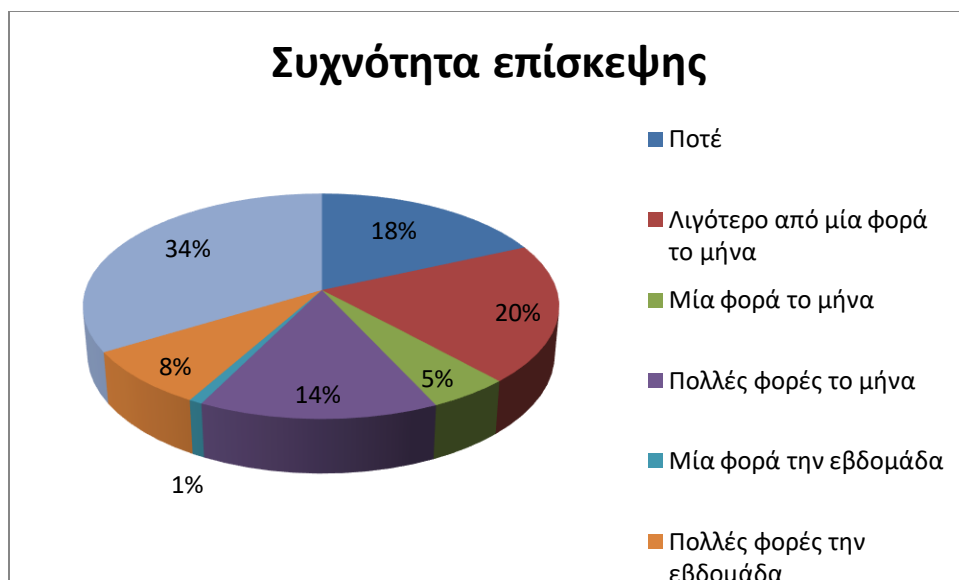
Γράφημα 6: Πηγή γνώσης για την προστατευόμενη περιοχή

Στην 3^η ερώτηση κλειστού τύπου, οι απαντήσεις που έδωσαν οι ερωτηθέντες για το πόσο συχνά επισκέπτονται την προστατευόμενη περιοχή, παρουσιάζονται στον Πίνακα 10:

Πίνακας 8: Συχνότητα επίσκεψης της προστατευόμενης περιοχής

Κατηγορία	Απόλυτη τιμή (σε σύνολο 254)	Σχετική τιμή %
Ποτέ	45	17,71%
Λιγότερο από μία φορά το μήνα	49	19,29%
Μία φορά το μήνα	12	4,72%
Πολλές φορές το μήνα	35	13,77%
Μία φορά την εβδομάδα	2	0,78%
Πολλές φορές την εβδομάδα	20	7,87%
Κάθε μέρα	83	32,67%

*4 ερωτηθέντες, δηλαδή ποσοστό 1,57% αρνήθηκε να δώσει οποιαδήποτε απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα.

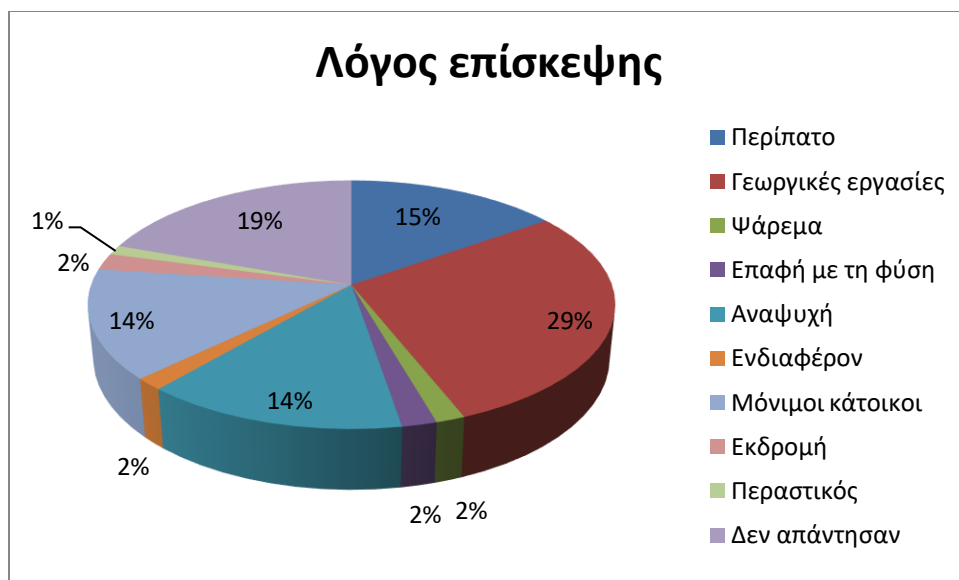
Γράφημα 7: Συχνότητα επίσκεψης

Τέλος στην 4^η ερώτηση, οι λόγοι για τους οποίους οι κάτοικοι επισκέπτονται την προστατευόμενη περιοχή παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 11):

Πίνακας 9: Λόγος επίσκεψης της προστατευόμενης περιοχής

Λόγος επίσκεψης	Απόλυτη τιμή (254)	Σχετική τιμή %
Περίπατο	49	19,29%
Γεωργικές εργασίες	93	36,61%
Ψάρεμα	5	1,96%
Επαφή με τη φύση	6	2,36%
Αναψυχή	45	17,71%
Ενδιαφέρον	5	1,96%
Μόνιμοι κάτοικοι	46	18,11%
Εκδρομή	7	2,75%
Περαστικός	4	1,57%
Δεν απάντησαν	63	24,80%

*Κάποια άτομα έδωσαν πολλαπλές απαντήσεις.

Γράφημα 8: Λόγος επίσκεψης

7.3. Μέρος Γ: Κοινωνικές επιπτώσεις από την ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής

Στο Μέρος Γ του ερωτηματολογίου εξετάζονται οι κοινωνικές επιπτώσεις από την ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής στις καθημερινές δραστηριότητες τη τοπικής κοινωνίας. Για την αξιολόγησή τους χρησιμοποιήθηκε ένας πίνακας με τη λίστα των επιπτώσεων οι οποίες βαθμολογήθηκαν από τους ερωτώμενους σε μία κλίμακα από το μηδέν μέχρι το δέκα. Οι χαμηλές βαθμολογίες από μηδέν έως τέσσερα (**0-4**) καταδεικνύουν **αρνητικές-πολύ αρνητικές επιπτώσεις**, το πέντε (**5**) υποδηλώνει **καμία επίπτωση**, ενώ οι βαθμολογίες από έξι έως δέκα (**6-10**) αντανακλούν **θετικές-πολύ θετικές επιπτώσεις** από την ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής στις τοπικές δραστηριότητες.

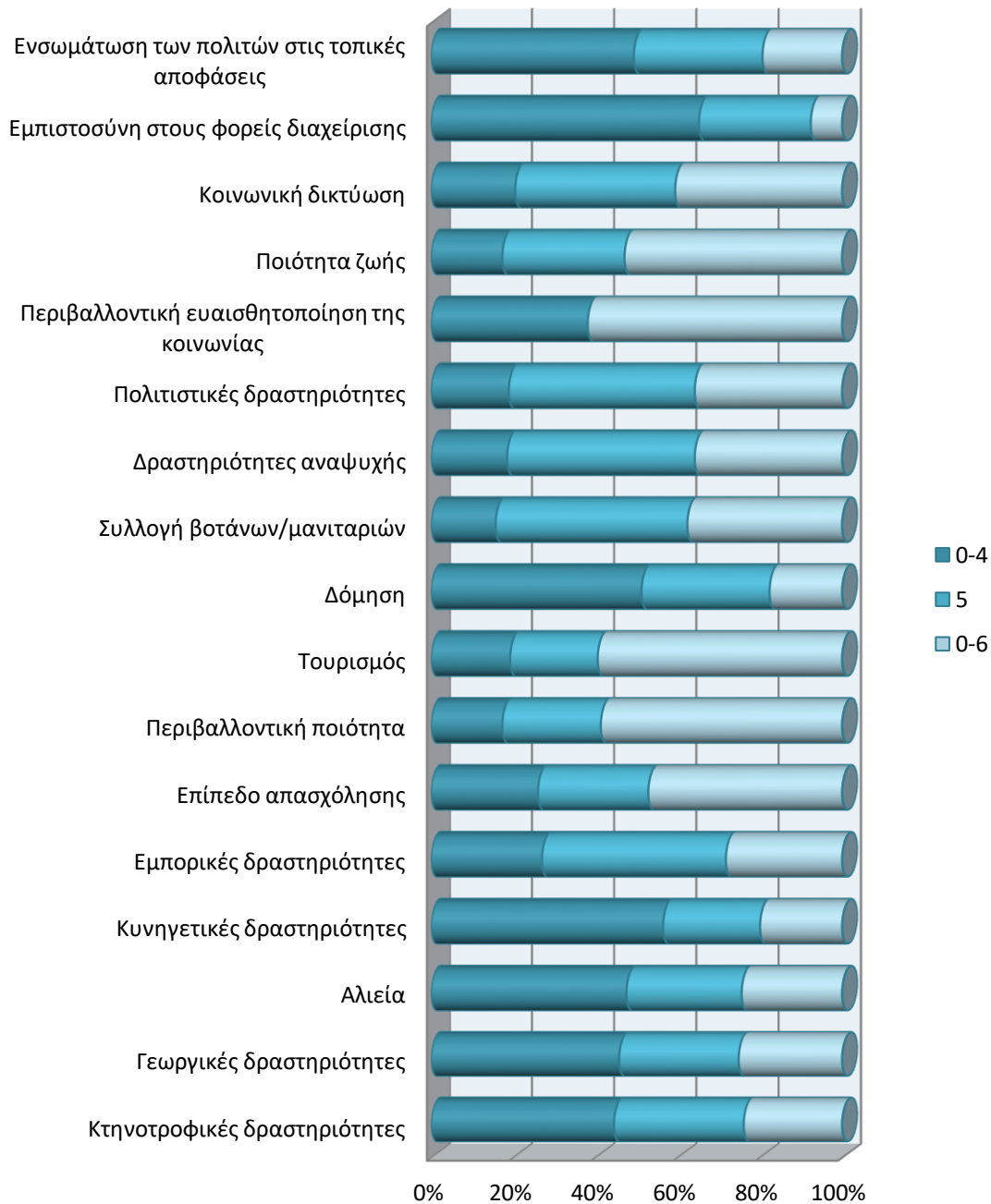
Παρακάτω θα παρουσιαστεί η λίστα των δραστηριοτήτων και οι βαθμολογίες που απέδωσαν οι κάτοικοι στη δεκαβάθμια κλίμακα (Πίνακας 12).

Πίνακας 10: Κοινωνικές επιπτώσεις

Δραστηριότητες	0-4	5	6-10
Κτηνοτροφικές δραστηριότητες	110 (43,3%)	104 (30,70%)	59 (23,22%)
Γεωργικές δραστηριότητες	113 (44,48%)	73 (28,27%)	62 (24,40%)
Αλιεία	117 (46,06%)	69 (27,16%)	60 (23,62%)
Κυνηγετικές δραστηριότητες	139 (54,72%)	58 (22,83%)	49 (19,29%)
Εμπορικές δραστηριότητες	67 (26,37%)	111 (43,70%)	70 (27,55%)
Επίπεδο απασχόλησης	63 (24,80%)	65 (25,59%)	114 (44,88%)
Περιβαλλοντική ποιότητα	42 (16,53%)	58 (22,83%)	142 (55,90%)
Τουρισμός	47 (18,50%)	52 (20,47%)	145 (57,08%)
Δόμηση	125 (49,21%)	76 (29,92%)	43 (16,92%)
Συλλογή βοτάνων/μανιταριών	38 (14,96%)	113 (44,48%)	91 (35,82%)
Δραστηριότητες αναψυχής	45 (17,71%)	111 (43,70%)	87 (34,25%)
Πολιτιστικές δραστηριότητες	46 (18,11%)	110 (43,30%)	87 (34,25%)
Περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση της κοινωνίας	66 (25,98%)	71 (25,95%)	107 (42,12%)
Ποιότητα ζωής	42 (16,53%)	72 (28,34%)	128 (50,39%)
Κοινωνική δικτύωση	50 (19,68%)	95 (37,40%)	99 (38,97%)
Εμπιστοσύνη στους φορείς διαχείρισης	120 (47,24%)	50 (19,68%)	14 (5,51%)
Ενσωμάτωση των πολιτών στις τοπικές αποφάσεις	120 (47,24%)	76 (29,92%)	47 (18,50%)

*9 ερωτηθέντες, δηλαδή ποσοστό 3,54% αρνήθηκε να δώσει οποιαδήποτε απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα.

Κοινωνικές επιπτώσεις από την ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής

Γράφημα 9: Κοινωνικές επιπτώσεις

7.4. Μέρος Δ: Γενικές ερωτήσεις για την τοπική κοινωνία στην οποία ζείτε

Το Μέρος Δ του ερωτηματολογίου αποτελείται από ερωτήσεις κλειστού τύπου στις οποίες ο ερωτώμενος καλείται να βαθμολογήσει σε μία κλίμακα από μηδέν έως δέκα. Συγκροτείται από γενικές ερωτήσεις που σκοπό έχουν να εξετάσουν τη γνώμη του συμμετέχοντα για την τοπική κοινωνία. Οι βαθμολογίες από μηδέν έως τέσσερα **(0-4)** αντιστοιχούν στην απάντηση **“λίγο-πολύ λίγο”**, το πέντε **(5)** υποδηλώνει **ουδέτερες απαντήσεις**, ενώ οι βαθμολογίες από έξι έως δέκα **(6-10)** αντιστοιχούν στην απάντηση **“πολύ- πάρα πολύ”**.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι ερωτήσεις του Μέρους Δ:

Δ1: Θεωρείτε ότι γενικά τα περισσότερα άτομα μπορείτε να τα εμπιστευτείτε ή πρέπει να είστε επιφυλακτικός;

Δ2: Θεωρείτε ότι τους περισσότερους συμπολίτες σας στην κοινότητά σας μπορείτε να τους εμπιστευτείτε ή πρέπει να είστε επιφυλακτικός;

Δ3: Πόσο ικανοποιημένος είστε από την ποιότητα της ζωής σας τα τελευταία χρόνια;

Δ4: Πόσο συμφωνείτε με την παρακάτω έκφραση: *“Η περιοχή στην οποία μένω σημαίνει πολλά για μένα”*;

Δ5: Πόσο συμφωνείτε με την παρακάτω έκφραση: *“Κανένα άλλο μέρος δεν μπορεί να συγκριθεί με το μέρος που κατοικώ”*;

Δ6: Πόσο ανησυχείτε για τους κινδύνους από τη μείωση της βιοποικιλότητας σε τοπικό επίπεδο;

Πόσο εμπιστεύεστε τους παρακάτω φορείς και οργανισμούς σε μία κλίμακα από μηδέν έως δέκα;

Δ7: Κυβέρνηση

Δ8: Φορέας διαχείρισης

Δ9: Οργανισμός τοπικής αυτοδιοίκησης

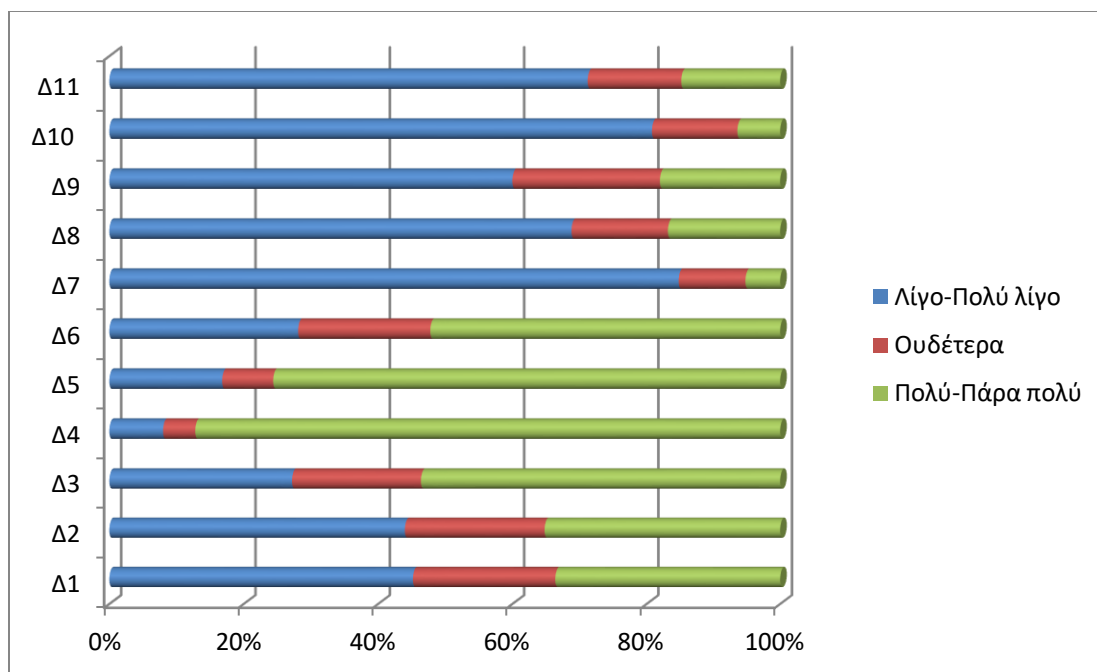
Δ10: Υπουργείο περιβάλλοντος

Δ11: Τοπικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Στον παρακάτω πίνακα θα παρουσιαστούν οι βαθμολογίες που απέδωσαν οι κάτοικοι στη δεκαβάθμια κλίμακα, σύμφωνα με το πόσο ικανοποιημένοι είναι από την κοινωνία στην οποία ζουν (Πίνακας 13).

Πίνακας 11: Γνώμη των κατοίκων για την τοπική κοινωνία στην οποία ζουν

Ερώτηση	0-4	5	6-10
Δ1	113 (44,48%)	53 (20,86%)	84 (33,07%)
Δ2	110 (43,30%)	52 (20,47%)	88 (34,64%)
Δ3	68 (26,77%)	48 (18,89%)	134 (52,75%)
Δ4	20 (7,87%)	12 (4,72%)	218 (85,82%)
Δ5	42 (16,53%)	19 (7,48%)	189 (74,40%)
Δ6	70 (27,55%)	49 (19,29%)	130 (51,18%)
Δ7	212 (83,46%)	25 (9,84%)	13 (5,11%)
Δ8	172 (67,71%)	36 (14,17%)	42 (16,53%)
Δ9	150 (59,05%)	55 (21,65%)	45 (17,71%)
Δ10	202 (79,52%)	32 (12,59%)	16 (6,29%)
Δ11	178 (70,07%)	35 (13,77%)	37 (14,56%)

Γράφημα 10: Γνώμη των κατοίκων για την τοπική κοινωνία στην οποία ζουν

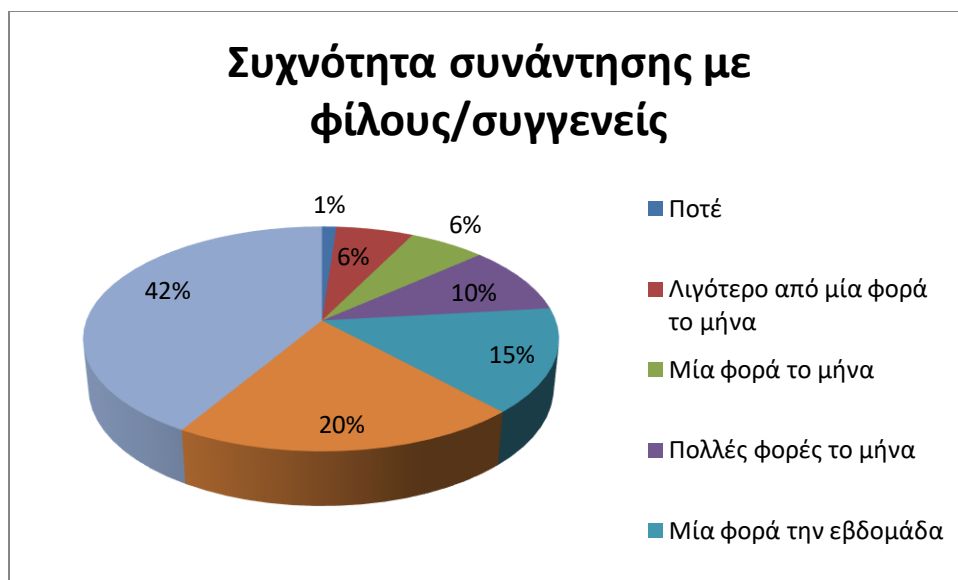
Ακολούθησε η 12^η ερώτηση κλειστού τύπου: Πόσο συχνά συναντιέστε με φίλους και συγγενείς;

Πίνακας 12: Συχνότητα συνάντησης με φίλους και συγγενείς

Κατηγορία	Απόλυτη τιμή (σε σύνολο 254)	Σχετική τιμή
Ποτέ	3	1,18%
Λιγότερο από μία φορά το μήνα	16	6,29%
Μία φορά το μήνα	16	6,29%
Πολλές φορές το μήνα	39	10%
Μία φορά την εβδομάδα	12	15,35%
Πολλές φορές την εβδομάδα	53	20,86%
Κάθε μέρα	108	42,51%

*1 ερωτηθέντας, δηλαδή ποσοστό 0,39% αρνήθηκε να δώσει οποιαδήποτε απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα.

Γράφημα 11: Συχνότητα συνάντησης με φίλους/ συγγενείς

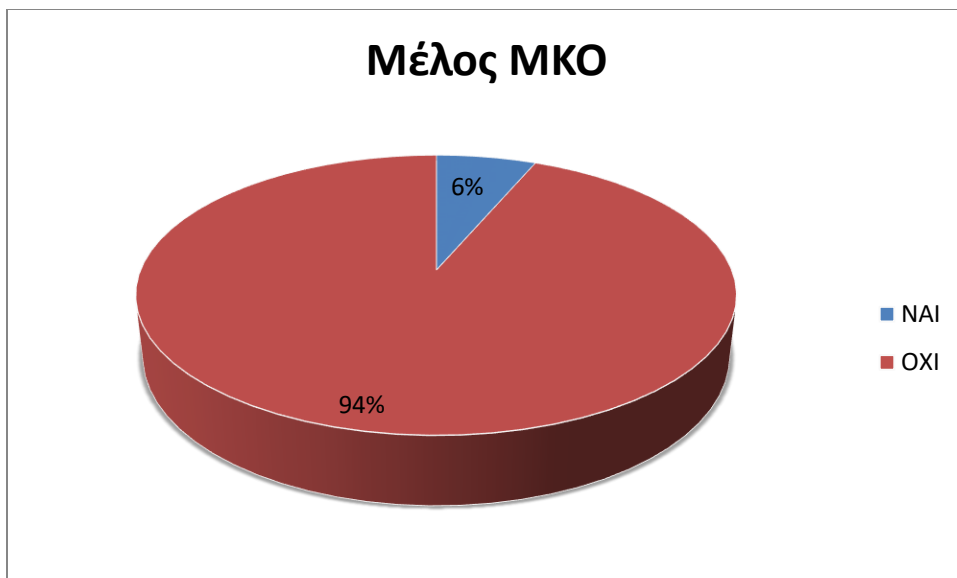
Τέλος, το ερωτηματολόγιο ολοκληρώθηκε με πέντε κλειστού τύπου ερωτήσεις στις οποίες η απάντηση ήταν ΝΑΙ ή ΟΧΙ.

Οι ερωτήσεις και ο αριθμός των ερωτηθέντων που αντιστοιχεί σε κάθε απάντηση ήταν:

Δ13: *Είστε μέλος κάποιας Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης;*

Πίνακας 13: *Είστε μέλος κάποιας Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης;*

Απάντηση	Απόλυτη τιμή (σε σύνολο 254)	Σχετική τιμή
ΝΑΙ	16	6,29%
ΟΧΙ	235	92,51%

Γράφημα 12: Είστε μέλη ΜΚΟ;

Δ14: Είστε εθελοντής/τρια σε κάποια Μη Κυβερνητική Οργάνωση;

Πίνακας 14: Είστε εθελοντής/τρια σε κάποια Μη Κυβερνητική Οργάνωση;

Απάντηση	Απόλυτη τιμή (σε σύνολο 254)	Σχετική τιμή
ΝΑΙ	12	4,72%
ΟΧΙ	239	94,09%

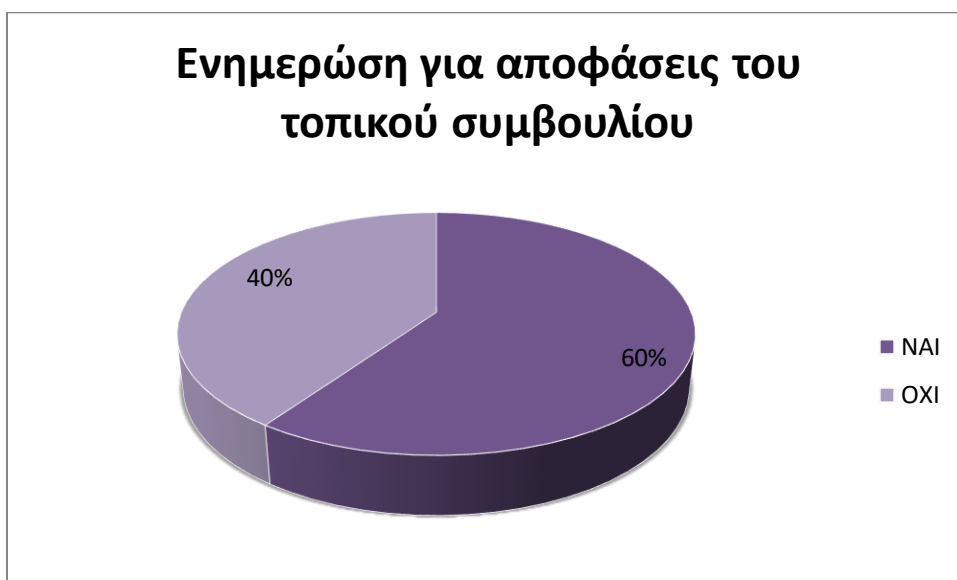

Γράφημα 13: Είστε εθελοντής σε ΜΚΟ;

Δ15: Ενημερώνεστε για τις αποφάσεις του τοπικού δημοτικού σας συμβουλίου;

Πίνακας 15: Ενημερώνεστε για τις αποφάσεις του τοπικού δημοτικού σας συμβουλίου;

Απάντηση	Απόλυτη τιμή (σε σύνολο 254)	Σχετική τιμή
NAI	151	59,44%
OXI	102	40,15%

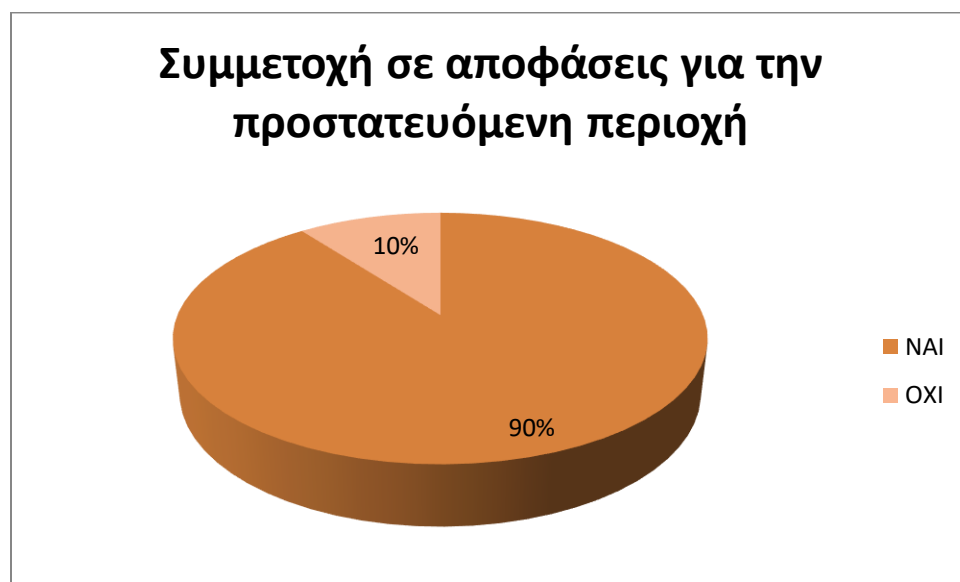

Γράφημα 14: Ενημερώνεστε για τις αποφάσεις του τοπικού δημοτικού σας συμβουλίου;

Δ16: Συμμετέχετε σε αποφάσεις που αφορούν την προστατευόμενη περιοχή;

Πίνακας 16: Συμμετέχετε σε αποφάσεις που αφορούν την προστατευόμενη περιοχή;

Απάντηση	Απόλυτη τιμή (σε σύνολο 254)	Σχετική τιμή
ΝΑΙ	225	88,58%
ΟΧΙ	26	10,23%

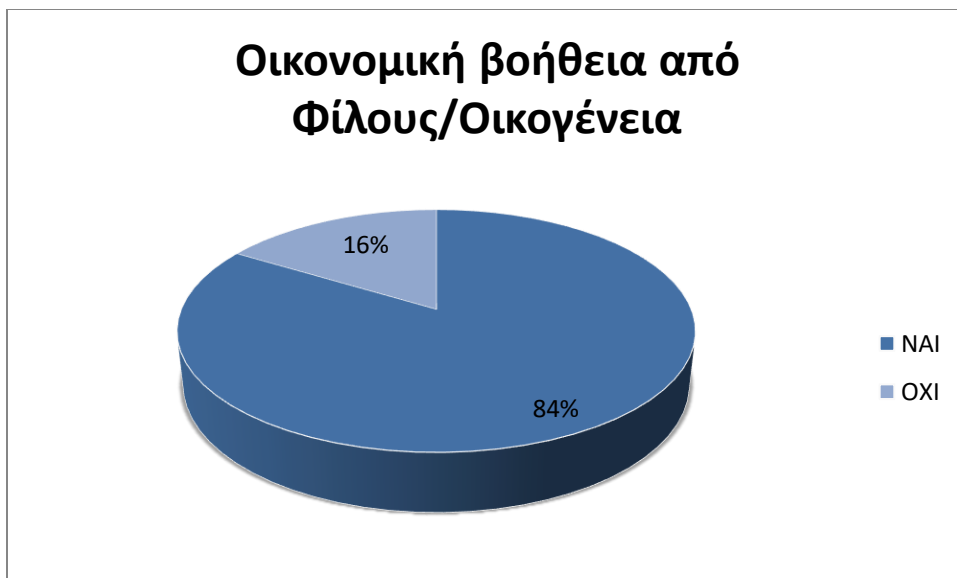

Γράφημα 15: Συμμετέχετε σε αποφάσεις που αφορούν την προστατευόμενη περιοχή;

Δ17: Πιστεύετε ότι αν χρειάζοσασταν οικονομική βοήθεια θα σας στήριζαν οι φίλοι σας ή/και η οικογένειά σας;

Πίνακας 17: Πιστεύετε ότι αν χρειάζοσασταν οικονομική βοήθεια θα σας στήριζαν οι φίλοι σας ή/και η οικογένειά σας;

Απάντηση	Απόλυτη τιμή (σε σύνολο 254)	Σχετική τιμή
ΝΑΙ	210	82,67%
ΟΧΙ	41	16,14%

Γράφημα 16: Πιστεύετε ότι αν χρειαζόσασταν οικονομική βοήθεια θα σας στήριζαν οι φίλοι σας ή/και η οικογένειά σας;

8. Συμπεράσματα(παραπέρα συζήτηση)

Θεωρητικά οι προστατευόμενες περιοχές παίζουν σημαντικό ρόλο στη προστασία της φύσης μακροπρόθεσμα. Όπως είναι η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, η διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και φυσικά οι κοινωνικές, πολιτισμικές και θρησκευτικές αξίες. Οι διαφορετικές κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών είναι εξίσου σημαντικές για τον πλανήτη μας. Για να υπάρξει αρμονική συμβίωση των διαφορετικών πληθυσμών (όπως είναι η χλωρίδα, η πανίδα και οι άνθρωποι) που ανήκουν σε μια προστατευόμενη περιοχή, πρέπει να υπάρξει συνεργασία των ανθρώπων που διαμένουν στις περιοχές αυτές με τις αρμόδιες υπηρεσίες για την καλύτερη προστασία της φύσης.

Με την ολοκλήρωση της ερευνητικής αυτής εργασίας έχουν εξαχθεί ορισμένα συμπεράσματα, που δίνουν κάποιες απαντήσεις στα ερωτήματα του θέματος αυτού, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έχει εξαντληθεί η συζήτηση. Σε αυτό το κεφάλαιο θα συζητήσουμε τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας σχετικά με τις οικονομικές και τις κοινωνικές επιπτώσεις που έχει η προστατευόμενη περιοχή των Πρεσπών στη τοπική κοινωνία.

8.1. Ζητήματα γνώσης και συμπεριφοράς

Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, καταλήξαμε στο συμπέρασμα πως το μεγαλύτερο μέρος του τοπικού πληθυσμού γνωρίζει για την ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής 'Εθνικό Πάρκο Πρεσπών'. Πιο συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα της έρευνας μας έδειξαν πως το 95,66% των ερωτηθέντων γνωρίζει για την ύπαρξη της περιοχής ενώ μόλις το 4,33% απάντησε πως δεν γνωρίζει για το συγκεκριμένο θέμα. Το γεγονός αυτό είναι θετικό αφού υποδηλώνει πως οι περισσότεροι κάτοικοι έχουν λάβει τη στοιχειώδη ενημέρωση. Η καθημερινή επαφή των τοπικών κατοίκων με την προστατευόμενη περιοχή δείχνει τη στενή σχέση που έχουν αναπτύξει με το περιβάλλον. Αυτό ταυτίζεται με την έρευνα των Tempesta & Otero (2013) η οποία κατέληξε ότι αν και η γνώση του κοινού για τις προστατευόμενες περιοχές έχει βελτιωθεί, η αποτελεσματικότητα της διαχείρισής τους θα αυξηθεί αν το κοινό κατανοήσει πλήρως τη σημαντικότητα των περιοχών αυτών.

Οι περισσότεροι συμμετέχοντες (38,18%) γνωρίζουν για την ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής, από τους τοπικούς φορείς. Το αμέσως επόμενο ποσοστό των ερωτηθέντων (34,64%) δήλωσε πως έχει αντλήσει την πληροφορία για την προστατευόμενη περιοχή, επειδή έρχονται σε καθημερινή επαφή ως μόνιμοι κάτοικοι. Από τα παραπάνω αποτελέσματα καταλήγουμε στο συμπέρασμα, πως σχεδόν οι μισοί από αυτούς (32,67%) είπαν ότι επισκέπτονται την περιοχή κάθε μέρα, ως μόνιμοι κάτοικοι.

Το υπόλοιπο ποσοστό των ερωτώμενων απάντησε πως επισκέπτεται την περιοχή για λόγους αναψυχής, και φυσικά λόγω διαφόρων εργασιών, όπως είναι οι γεωργικές εργασίες. Καθώς μεγάλο μέρος του πληθυσμού ασχολείται με την γεωργία και συγκεκριμένα με την καλλιέργεια των φασολιών. Φυσικά δεν μπορούμε να παραλείψουμε την ύπαρξη της κτηνοτροφίας, η οποία υπάρχει σε μικρότερο βαθμό.

8.2. Οι κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις από την πλευρά των κατοίκων

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας παρατηρείται ότι οι κάτοικοι θεωρούν πως η ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής έχει πολύ αρνητικές επιπτώσεις στην κτηνοτροφία, στη γεωργία, στην αλιεία και στο κυνήγι. Οι δραστηριότητες αυτές είναι σημαντικές για τους κατοίκους της περιοχής, καθώς συνδέονται με την ιστορία του τόπου και ακολουθούνται για χρόνια οι πρακτικές αυτές.

Βέβαια εκτός από τις αρνητικές επιπτώσεις έχει και θετικές η ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής. Όπως είναι η περιβαλλοντική ποιότητα, η ποιότητα ζωής και ο τουρισμός. Στις περισσότερες δραστηριότητες υπήρχε μια πιο ουδέτερη στάση.

Παρατηρείται μία αρνητική στάση των πολιτών ειδικότερα στους τομείς που επηρεάζουν τις οικονομικές και επιχειρηματικές δραστηριότητες τους και αυτό οφείλεται στην έλλειψη ενημέρωσης και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Ορισμένες ομάδες των ερωτώμενων όπως οι αγρότες, οι γεωργοί, οι ψαράδες και οι κυνηγοί ήταν περισσότερο αρνητικοί απέναντι στην προστατευόμενη περιοχή λόγω των περιορισμών που αυτή θέτει σε καθημερινές επαγγελματικές και ερασιτεχνικές δραστηριότητες. Τέτοιες δραστηριότητες είναι η βόσκηση, η καλλιέργεια και η χρήση λιπασμάτων, η αλιεία, το κυνήγι κ. ά. Αυτό το συμπέρασμα προέκυψε και από την έρευνα των Rees et al. (2013) όπου πολλά από τα παράπονα των κατοίκων προέρχονταν από την αβεβαιότητά τους για το μέλλον. Αυτό θα μπορούσε να διορθωθεί με σωστή ενημέρωση των πολιτών και με έναν υγιή διάλογο όπου οι δύο πλευρές, με τις κατάλληλες υποχωρήσεις, θα καταφέρουν να βρουν τη χρυσή τομή για μια αρμονική συνύπαρξη. Οι πολίτες πρέπει να καταλάβουν την αξία της ύπαρξης της περιοχής, να κάνουν τις απαραίτητες υποχωρήσεις αλλά συγχρόνως να νιώθουν ότι συμμετέχουν ενεργά στη λήψη των αποφάσεων και δεν αποφασίζουν άλλοι για τη ζωή τους.

Αντιθέτως, άλλες κατηγορίες ερωτώμενων όπως οι ελεύθεροι επαγγελματίες, οι εργαζόμενοι στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα και γενικότερα όσοι δεν είχαν άμεση σχέση με την προστατευόμενη περιοχή και το περιβάλλον, δήλωσαν πως δεν παρατηρούν αρνητικές επιπτώσεις από την ύπαρξη της και είχαν θετική στάση.

Φυσικά υπάρχει και η δυσπιστία για τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, αλλά και τους τοπικούς φορείς, που ασχολούνται με τη διατήρηση του Εθνικού Πάρκου Πρεσπών. Καθώς πολλές φορές οι κάτοικοι έρχονται σε αντιπαράθεση με αυτούς τους φορείς, λόγω των διαφορετικών συμφερόντων τους. Δεν μπορούμε βέβαια να παραλείψουμε και την οικονομική κρίση που επηρέασε τη χώρα μας τα τελευταία χρόνια, με αποτέλεσμα να υπάρχει αβεβαιότητα για τα μέλλον τόσο στο οικονομικό κομμάτι, όσο και στο κοινωνικό.

Εντούτοις, παρά τις αντιρρήσεις των διάφορων κοινωνικών ομάδων, οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες αναγνώρισαν τη συμβολή της προστατευόμενης περιοχής στην περιβαλλοντική ποιότητα, στον τουρισμό καθώς και στις δραστηριότητες αναψυχής, όπως έδειξε και η έρευνα των Wells & Mangubhai (2004).

8.3. Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα-εργασία

Στο σημείο αυτό θα ήταν χρήσιμο να αναφερθούν μερικές προτάσεις. Οι προτάσεις αυτές θα έχουν ως στόχο να ενισχύσουν την προστασία της περιοχής και να βοηθήσουν στην εξάλειψη των φόβων των κατοίκων, με απώτερο σκοπό τη αρμονική συμβίωση των ανθρώπων με τη φύση.

Αρχικά καλό θα ήταν να γίνει μια καλύτερη ενημέρωση των κατοίκων που μένουν κοντά στη προστατευόμενη περιοχή. Μόνο έτσι θα έχουμε μια καλύτερη σχέση με το περιβάλλον. Ο καλύτερος τρόπος να επιτευχθεί αυτό είναι μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

“Η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι μια διαδικασία διαμόρφωσης ενός παγκόσμιου πληθυσμού, να είναι ενήμερος και να ενδιαφέρεται για το περιβάλλον και τα προβλήματά του και να έχει τη γνώση, τις δεξιότητες, τις στάσεις και τη διάθεση να εργάζεται ατομικά και συλλογικά για την επίλυση των τρεχόντων περιβαλλοντικών προβλημάτων και την πρόληψη νέων” (UNESCO 1978, αναφέρεται στο *“Περιβάλλον και κοινωνία: δικαίωμα στην επιλογή”*, Σκαναβή 2004).

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση δεν περιορίζεται μόνο στο πλαίσιο του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος, αλλά επεκτείνεται και σε άλλους τομείς παρέχοντας στους ανθρώπους από οποιαδήποτε κοινωνική και επαγγελματική ομάδα υπεύθυνη περιβαλλοντική συνείδηση. Η εκπαίδευση για το ευρύ κοινό πρέπει να παρέχεται σε όλες τις ηλικίες (Σκαναβή, 2004).

Ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας που έχει τονιστεί αρκετά σε αυτήν την εργασία είναι η συμμετοχή των πολιτών. Έρευνες έχουν δείξει πως όταν οι άνθρωποι συμμετέχουν σε τέτοιου είδους ενέργειες έπειτα από δική τους επιθυμία, υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες μακροπρόθεσμης επιτυχίας από ότι όταν αυτό τους επιβάλλεται από άλλους (Grieser 2000, αναφέρεται στο *“Περιβάλλον και κοινωνία: μια σχέση σε αδιάκοπη εξέλιξη”*, Σκαναβή 2004).

Τέλος, φιλοδοξία μας είναι η παρούσα μελέτη να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο ώστε να επιτευχθούν θετικά αποτελέσματα στην καθημερινότητα των πολιτών, καθώς και να βελτιωθούν οι σχέσεις της τοπικής κοινωνίας με τους φορείς, αλλά και με το θεσμό των περιοχών αυτών. Εξετάζοντας τις απόψεις των πολιτών και μαθαίνοντας ποιοι παράγοντες τους δημιουργούν αβεβαιότητα, είναι δυνατόν να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για τις αρμόδιες αρχές όπως:

1. Είναι το κοινό κατάλληλα ενημερωμένο;
2. Αναγνωρίζονται τα δικαιώματά τους;
3. Γνωρίζει η τοπική κοινωνία τα δικαιώματά και τις υποχρεώσεις σχετικά με την προστατευόμενη περιοχή;
4. Συμμετέχει η τοπική κοινωνία στη λήψη αποφάσεων;

Βιβλιογραφία

Ferraro P. J., Hanauer M. M. 2013, Quantifying causal mechanisms to determine how Protected areas affect poverty through changes in ecosystem services and infrastructure

Ferraro P. J. 2008, Protected Areas and human well-being, Economics and Conservation in the Tropics: A Strategic Dialogue

Jones N., McGinlay J., Dimitrakopoulos P. 2016, Improving social impact assessment of protected areas: A review of the literature and directions for future research

Leverington F. et al. 2010. Management effectiveness evaluation in protected areas-A global study, 2nd ed., The University of Queensland

Pomeroy et al. 2004. How is your MPA doing? A guidebook of natural and social indicators for evaluating Marine Protected Area Management effectiveness, IUCN, Gland, Switzerland

Rees et al., 2013. Identifying the issues and options for managing the social impacts of Marine Protected Areas on a small fishing community. Fisheries Research, 146: 51-58

Task Force on Economic Benefits of Protected Areas of the World Commission on Protected Areas (WCPA) of IUCN, in collaboration with the Economics Service Unit of IUCN (1998). Economic Values of Protected Areas: Guidelines for Protected Area Managers. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. xii+52pp.

Tempesta M., Otero M. 2013. Guide for quick evaluation of management in Mediterranean MPAs

Wells S., Mangubhai S. 2004. Assessing Management Effectiveness of Marine Protected Areas: A Workbook for the Western Indian Ocean, IUCN, Eastern African Regional Programme, Nairobi, Kenya i-viii and 62 pp

Nikoleta Jones a, James McGinlay b, Panayiotis G. Dimitrakopoulos (2017) Improving social impact assessment of protected areas: A review of the literature and directions for future research ,64: 1-7

Stoll-Kleemann S., de la Vega-Leinert A.C., Schultz L., 2010. The role of community participation in the effectiveness of UNESCO Biosphere reserve management: evidence and reflections from two parallel global surveys. Environmental Conservation, 37, 227-238.

Staub F., Hatzioios ME. 2004. Score Card to Assess Progress in Achieving Management Effectiveness Goals for Marine Protected Areas, World Bank;

Stolton S., Hockings M., Dudley N., MacKinnon K., Whitten T., Leverington F. 2007. Management Effectiveness Tracking Tool, Reporting Progress at Protected Area Sites: Second Edition. WWF;

Hockings M. Stolton S., Leverington F., Dudley N., Courrau J. 2006. Evaluating effectiveness: A framework for assessing management effectiveness of protected areas, 2nd edition. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK, xiv + 105 pp.

Rees, S.E., Rodwell, L.D., Searle, S. and Bell, A. (2013). Identifying the issues and options for managing the social impacts of Marine Protected Areas on a small fishing community. Fisheries Research, 146: 51-58.

Courrau J. 2005. Monitoring and Assessment with Relevant Indicators of Protected Areas of the Guianas MARIPA -G. Guianas Forests & Environmental Conservation Project WWFGUINANAS.

Banini S. Banini S, Marino D, Lumaca C, Addis D, Alborino N, Marucci A, Palmieri M, Parasacchi A, Soffietti E., Zaottini D, Zarlenga G. 2006. Assessment of Protected Areas Management Effectiveness” Report phase n°1 CUEIM – Ministero dell’Ambiente e Tutela del territorio e del mare.

Σκαναβή-Τσαμπούκου Κ. 2004, Περιβάλλον και κοινωνία: Μια σχέση σε αδιάκοπη εξέλιξη, Εκδόσεις Καλειδοσκόπιο, σ. σ. 97-101

Σκαναβή-Τσαμπούκου Κ. 2004, Περιβάλλον και κοινωνία: Δικαίωμα στην επιλογή, Εκδόσεις Καλειδοσκόπιο, σ. σ. 47-48